

Uredništvo i uprava
ZAGREB MASARYKOVA 28a
Telefon 67-80

Uredništvo in uprava
za Slovenijo in slovenski del
Julijske Krajine
LJUBLJANA Erjavčeva 4a

ISTRA

Narod, koji se odreće ma i jedne
stope krvi i znojem otaca svo-
jih natopljene zemlje nije dosto-
jan da se nazivlje narodom

ITALIJA I JUGOSLAVIJA Prigodom treće obljetnice beogradskog pakta

Dne 25. prošloga mjeseca navršila se treća godina od zaključenja t. zv. beogradskog pakta, kojim je inaugurirana politika prijateljstva između Jugoslavije i Italije. Tom zgodom izmijenili su ministri Dr. Cincar-Marković i grof Ciano brzojavne pozdrave.

Cincar Marković uputio je talijanskom ministru vanjskih poslova ovaj brzojav:

»Prigodom trogodišnjice beogradskog pakta — sigurnoga zaloga mira na Jadranu i srdačnih odnosa naših dviju država — za koju je vezano ime vaše ekscelencije sretan sam što mogu uputiti vašoj ekscelenciji izraze mojih osjećaja iskrene simpatije. Prijateljstvo između naših dviju država, koje crpi svoju snagu u međusobnom povjerenju i poštovanju kao i u identičnosti njihovih interesa, dobiva u sadašnjim prilikama naročitu važnost i učvršćuje nas u želji, da ustrajemo u istoj politici plodne suradnje.

Ministar vanjskih poslova Italije grof Ciano uputio je istim povodom ministru vanjskih poslova Cincar-Markoviću ovaj brzojav:

»Beogradski sporazum, kojima su prije tri godine Italija i Jugoslavija otpočele u svojim međusobnim odnosima novu periodu prijateljstva i suradnje, dokazali su svoju vitalnost i puno podudaranje u interesima objiju država. Danas kao i onda oni su čvrst temelj politike Italije i Jugoslavije. Veoma mi je prijatno da vam ekscelencijo, sjećajući se njihovog potpisa, ponovno uputim svoj srdačan pozdrav i izraze svojih najprijateljskijih osjećaja.

Beogradskom dopisniku agencije Stefani dao je Cincar-Marković ovu izjavu:

»Trogodišnjica potpisa Beogradskog pakta o prijateljstvu između Italije i Jugoslavije pruža nam priliku, da još jednom pokažemo na izvanredno značajne ovog važnog diplomatskog dokumenta. Počivajući na dubokom i realnom shvaćanju trajnih interesa talijanskog i jugoslavenskog naroda, ovaj sporazum je prije svega djelotvoran instrument mira na Jadranu i na Jugoistoku Evrope. Njime su između dvije zemlje stvorene mogućnosti plodne suradnje u svim područjima. Neizvjesnost današnje situacije u Evropi ističe još jasnije svu vrijednost talijansko-jugoslavenskih prijateljskih odnosa, osnovanih na punom povjerenju i poštivanju naših dviju jadranskih država. U tome je i moje uvjerenje da će ova politika u buduće uspješno osigurati životne interese Italije i Jugoslavije, koji su danas izraženi u odlučnim nastojanjima objiju vlada da održanje mira i postojećeg porotka u ovom dijelu Evrope.

Osim ove izjave i teksta brzojava, što su ih izmijenili Cincar-Marković i Ciano, talijanski su listovi donijeli i komentare o značenju jugoslavensko-talijanskog pakta ističući njegovu važnost napose u sadanjim vremenima, kad se pažnja cjelokupne evropske javnosti okreće prema evropskom jugoistoku i Balikanu.

Dogadjaji, koji su nastupili nakon 1937. — veli se s talijanske strane, kako je to zabilježio rimski dopisnik beogradske »Politike« — nisu mogli škoditi sretno inauguriranim odnosima između Rima i Beograda, a danas ih još manje mogu dovesti u opasnost...

»Il Popolo di Roma«, list, koji je blizu grofa Ciana ističe u svom članku, da je i pored nesigurnosti budućnosti kao i opasnosti, koje bi mogle nastati u sadašnjoj međunarodnoj situaciji, ipak sigurno da talijansko — jugoslavensko prijateljstvo ostaje i za budućnost jedna stabilna točka i jedna pozitivna snaga, koja radi za zajedničke interese Italije i Jugoslavije.

»Giornale d'Italia« pisao je pod naslovom »Jadranski mir« da talijanska i jugoslavenska vlada podsjećaju sa živom i zajedničkom srdačnošću na treću obljetnicu političkih i ekonomskih sporazuma, koji su 25. marta 1937. potpisani u Beogradu. Istaknuli sporazumi predstavljaju — veli list — zaista čvrstu i jasnu fazu prijateljstva i suradnje između Italije i Jugoslavije.

Kao nadopunu ovim manifestacijama prijateljstva između Beograda i Rima ističemo, da je ministar vanjskih poslova Cincar-Marković dao na treću obljetnicu potpisa beogradskog pakta svečan obied u čast talijanskog poslanika u Beogradu, a da je isto tako grof Ciano istoga dana priredio političko-diplomatsku večeru u palači Madama u Rimu.

GUSTAV GREGORIN — OSEMDESETLETNIK

Prihodni teden dne 10. aprila t. i. bo dovršil v Ljubljani, kjer se je po vojni nastanil, svojo osemdesetletnico dr. Gustav Gregorin, mož, ki je širom svoje domovine znan po svojem požrtvovalnem nesebičnem in tudi uspešnem delovanju v prid svojega naroda, da se smemo Primorci ponašati z njim kakor le z malokomur in ki mu dolgujemo neveljavno čast in hvalo.

Porodil se je v Sežani na Krasi 1. 1860. Po dovršenih šolah in pravnih studijah se je naselil v Trstu in odprl tu 1. 1891 kot prvi slovenski odvetnik svojo pisarno. V tem velikem trgovskem središču, je našla energična podjetnost mladega Gregorina obilo uspešnega dela na vseh koncih in krajih. Prav takrat je odprla Družba sv. Cirila in Metoda razrede za razrede v predmestju Sv. Jakoba, ki so se pa vsi takoj izkazali za nezadostne ob naraščajočem navalu slovenskih otrok iz ostalih delov obširnega mesta. To skelečo tržaško šolsko vprašanje, ki se začelja 1. 1848, je dr. Gregorin kaj nazorno ugotovil, ko je v posebnem utoku 1. 1894 temeljito obrazložil nujno potrebo njegove rešitve od poklicanih oblasti. Ker niso niti on niti slovenski starši-podpisniki nikdar prejeli nikakega odgovora na to svojo zahtevo, ostaja Gregorinova brošura »Boj za slovensko šolo«, ki se je prodajala v korist CMD, kot historičen dokaz, kolike ovire in težave so se zoperstavljale prirodnemu razvoju tržaškega slovenstva. Istčasno pa je prevzel dr. Gregorin v svoje roke še list »Edinost«, ki je do takrat izhajal dvakrat na teden, našel mu je stalnega urednika Maksa Cetiča in začel izdajati list trikrat na teden in sicer zjutraj in zvečer istega dne, tako da so naročniki dobivali vsako jutro, izvemši ponedeljek svoj časopis brez večjih stroškov za tedanji časopisni kolek. Iz političnih in finančnih razlogov je moral dr. Gregorin ustanoviti v to svrhu poseben konzorcij ki se je potem spremenil v združenje in postavil z lastno tiskarno, tržaški slovenski dnevnik na trdno podlagu. Podjetje se je preselilo 1. 1914 v novo zgrajeni Narodni dom, a tik pred izbruhom svetovne vojne v lastno hišo v ul. sv. Frančiška. S tem je bil »Edinost« po Gregorinovem prizadevanju zagotovljen najlepši razvoj za bodočnost po vsem Primorskem.

Ne moremo se tu dalje upuščati v mnogotere podrobnosti Gregorinovega snovanja na gospodarskem in kreditnem

polju, kjer je ravno on imel kot glavni tvorec vodilno ulogo, ko je znal spretno združiti domače denarne vire ter zgraditi z njimi zaporedoma veličastni Narodni dom, vzorno šolsko poslopje pri Sv. Ivanu, spravil je grljansko kopališče v slovenske roke in s pomočjo Hrvatov ustanovil Jadransko banko ter druga podjetja, ki jih v hipu ne bi mogli vseh naštet, a so se vsa izkazala kot solidna in plodonosna ter so prenehala le vsled tuje premoči.

Nič manj uspešno ni bilo delovanje dr. Gregorina na političnem polju. V slozmem in potrpežljivem delu z ostalimi prvaki je vzgajal na neštivilnih shodih ves naš narod do vzorne samozvesti in obenem dvignil politično društvo »Edinost« do vodilne sile. Tej njegovi vztrajnosti se je imela tržaška okolica zahvaliti, da si je priborila po dolgem boju samostalno okrajno glavarstvo in s tem tudi politično neodvisnost od zagriženega nastopa mestnega magistrata. Nepozabne ostanejo iz takih shodov Gregorinove ugotovitve, kako je tista zasmehovana slovenska patrola v mestu »piccola pattuglia« izvolitev 1. 1901 postopoma narasla za volitev 1911 v javno priznanje vzorno discipliniranih regimentov (reggimenti slavi esemplarmente disciplinati).

Ne smemo tu pozabiti, da se je prav dr. Gregorinu posrečilo doseči za mestni zastop in deželni zbor tržaški tako proporcionalno volilno reformo, da je okolica 1. 1909 pridobila svojih 12 narodnih zastopnikov in da je naše meščanstvo prišlo do častnega uveljavljanja.

Kako hudo so bili nasprotniki s tem prizadeti, je dokazal sam njih vodja sloveči dr. Felice Venezian, ko je razjarjen zalucal Gregorinu v predsobi tržaškega namestnika v obraz: »Anima nera!«; Gregorin je seveda ta izbruh sprejel z največjim zadovoljstvom na znanje.

Ob vsestranskem delovanju na Tržaškem ni dr. Gregorin pozabil nikdar svojega Krasa in 1. 1909 so ga napredne kraške občine iz hvaležnosti izvolile za svojega poslanca v deželni zbor goriški, a 1. 1911 v dunajski državni zbor, kjer je vselej vztrajno in složno deloval skupno z dr. Ribajem in ostalimi tovariši s Primorske v korist svojega naroda.

Ko se je pa 1. 1915 začela spomladi krvavo krojiti usoda naše zemlje, ni osivel dr. Gregorin več vzdrl za fronto, temveč je z dr. Dinkom Trinajstičem odšel v inozemstvo, kjer je vstopil v Jugoslavanski odbor v Londonu. Pred kratkim smo v »Istri« z dne 8. februara t. l. posneli zanimiv Gregorinov članek, kjer je ob priliki izročitve imovine Jugoslavanskega Odbora zagrebški Jugoslavanski akademiji znanosti in umetnosti posvetil požrtvovalnemu in nesebičnemu predsedniku omenjenega odbora, pokojnemu dr. Trumbiću plemenite izreze zahvale in priznanja; ta spontan čin pietete odlikuje tudi dr. Gregorin in dokazuje, da je on bil predsedniku Trumbiću najzvestejši sotrudnik.

Nismo nameravali podati življenjepisa zaslužnega moža, temveč uporabiti le priliko, da v kratkih potezih začrtamo sliko idealista, ki naj pokazuje, kako dr. Gregorin svoje bogate talente ni zapal v tujo njivo, niti jih uporabil za sebe, temveč le v korist svojega ljubljene naroda.

Čast in hvala mu zato
Na mnogaja!

J. P.

Stoga su osudjene na propast sve nezdrave spekulacije u pogledu jugoslavensko-talijanskih odnosa.

Smatrali smo potrebnim registrirati ove momente, koji karakteriziraju sadanjju službenju politiku prijateljstva između Jugoslavije i Italije kad sporazum zaključen u Beogradu stupa u četvrtu godinu života. Beogradski pakt postao je važnom političkom činjenicom o kojoj se nužno mora voditi računa bez obzira na to kako se tko prema njemu odnosi, jer se na tom sporazumu izgrađuje pred našim očima sistem, koji se proteže i na gospodarsku i kulturnu suradnju između objiju država, a da se posebno i ne spominje njegov značaj na području međunarodne politike, napose u pitanjima, koja interesiraju Balkan i Podunavlje.

Gregorinovi rojstni hiši so pravili pri »Jokeljehih«. Oče mu je bil doma iz Brezovice pri Ljubljani, odkoder se je že v svoji mladosti preselil v Sežano, kjer je otvoril gostilno, prodajalno in pekarno. Njegova mati pa je bila iz Boštajna pri Žalni na Dolenjskem.

Dr. G. Gregorin je prva dva razreda ljudske šole dovršil v rojstnem kraju, nato so ga starši poslali na normalko v Idriji, da bi se naučil tudi nemškega jezika. V Idriji mu je bil sošolec njegov poznejši tovariš v tržaškem mestnem svetu, sedaj že pokojni učitelj Josip Pertot. Po dovršenem četrtem razredu se je vpisal na nemško gimnazijo v Trstu, kjer je tudi maturiral. — Pravo je študiral na Dunaju v letih 1878—1882. a promoviral je v Gradcu.

Po končanih pravnih studijah je najprej prebil enoletno prakso pri sodišču v Trstu. Nato je vstopil kod odvetniški koncipient v pisarno dr. Ostertaga v Sežani. L. 1890. je postal samostojen odvetnik in že leto dni pozneje se je preselil v Trst.

Toda dr. Gregorin se ni omejil samo na svoje delo kot odvetnik, temveč je sodeloval lahko rečemo pri vseh panogah našega življenja v Trstu. On je bil glavni ustanovitelj lista in tiskarne »Edinost« in prav do svojega odhoda iz Trsta l. 1915. jima je bil duša v vsakem pogledu. Le z njegovo materialno pomočjo sta lahko prebredla marsikatero krizo. Skozi dolgo vrsto let je bil starosta tržaškega Sokola. Boj za slovenske šole v Trstu je tesno združen z imenom dr. Gregorina. Njemu gre tudi velika zasluga za ustanovitev dvorazredne slovenske trgovske šole v Trstu. Do leta 1915. je bil predsednik njenega kuratorija. Pomagal je tudi ustanoviti prepotrebno Dijaško podporno društvo v Trstu, ki je do konca svetovne vojne omogočal marsikateremu našemu nadarjenemu a ubožnemu dijaku šolanje na gimnaziji in na univerzi.

Toda njegovo prvenstveno delovno polje je bilo gospodarsko. Organizacija našega naroda v Trstu in Primorskem sploh. Zato je bil med ustanovitelji Tržaške posojilnice in hranilnice, kateri je tudi pozneje posvečal svojo največjo pažnjo. Po njegovem prizadevanju je ta denarni zavod postavil ponosni »Narodni dom« v Trstu, ki je bilo središče vsega našega prosvetnega, gospodarskega, nacionalnega in družabnega udejstvovanja. Dr. Gregorin je dal tudi podbudo in pomagal ustanoviti prvo našo banko v Trstu, »Jadransko banko« ki je tako uspešno učinkovala na razvoj našega gospodarskega in trgovinskega življa. On je bil tudi duša akcije, ki nam je pridobila kos morske obale v Grljanu, kjer smo imeli svoje morsko kopališče in svoje hotele in kamor je pristajal prvi in zadnji slovenski parobrod »Vida«.

Tudi politično se je s pridom udejeval v korist našega naroda. Tako je bil več let član občinskega in deželnega zbora tržaškega, pozneje je bil tudi zastopnik sežanskega in komenskoga okoliša v Goriškem deželnem zboru. Od leta 1911. pa je bil poslanec v dunajski zbornici. Za njegove zasluge so ga razne občine imenovala za častnega občana, toda ne samo slovenske, kakor n. pr. Sežana, Škrbina, Števerjan, temveč tudi hrvatska občina Volosko-Opatija. Kmalu po izbruhu vojne z Italijo se je leta 1915. dr. Gustav Gregorin po sklepu našega tadanjega političnega vodstva z družino podal v inozemstvo, da tam zastopa interese našega naroda in našega ozemlja. Najprej je deloval pri Jugoslavanskem odboru v Londonu, pozneje v Ženevi in končno v Parizu. To je bilo pet let naporne in požrtvovalnega dela. Pri tem mu je izbornu služilo njegovo znanje svetovnih jezikov. Za mirovno konferenco je napisal brošuro »La Question de l'Adriatique — Trieste« in skupno s Tomom Šorlijem in Bogumilom Vošnjakom še drug zvezek v isti zbirki »La comté de Gorizia et de Gradisca«.

Po mirovni konferenci se ni več vrnil v Trst, temveč se je nastanil v Ljubljani. Dr. Gregorin je za svoje velike zasluge prejel red sv. Save III. razreda, narodna skupščina pa mu je nakazala skromno državno pokojnino. Od l. 1926. dalje je bil predsednik komisije za razdelitev arhivov v Italiji. Leta 1932. je bil imenovan za senatorja in je to mesto obdržal do lanskega leta, ko je bil senat razpuščen. Toda največje zadoščenje za vse veliko, kar je storil v korist našega naroda, mu mora biti zavest, da je izpolnil besede, ki jih je izrekel naš pesnik Simon Gregorčič:

»Dolžan ni samo, kar velevala mu stan, kar more, to mož je storiti dolžan!«

JOŠ O NESREĆI U KRAPANSKOM RUDNIKU

Pula, aprila — Do polovice prošlog mjeseca izvukli su nove lišine nastradalih u Krapnu, gdje je — prema službenom izvještaju — nastradalo životom 86 rudara. Prema našim informacijama nastradali rudari su iz ovih krajeva. Iz Pazina 3, Tinjana 4, Gračišća 4, Pićna 8, Tupliaka 3, Kršana 7, Šumbrega 8, Sv. Petra 1, iz Kringe 7, Kanfanara 4, iz Vodnjana 6, Pule 4, Barbana 2, Prnjave 3, Šajini 2, Sv. Marije 1, Raklja 2, iz Zminja 9, iz Cere 1, Sv. Ivana 1, Sv. Vincenta 9, Sv. Martina kod Labina 29, iz Ripende 2, iz Labina (domaćih) 12, a stranca 50.

Sve su mrtvace koje su prepoznali prevezli u rodni kraj, a one nepoznate su pokopali u skupni grob na groblju u Labinu. Mjesto gdje se dogodila eksplozija nije još točno ustanovljeno. Dnevna produkcija je sada za polovicu i više manja, nego prije kad je iznosila oko 2.400 tona čistog ugljena. Prije nesreće radilo je u rovovima oko 6.000 ranika dnevno na tri grupe oko 8 sati. Otpust je zatražilo 1600 radnika, a 1500 radnika se nije vratilo na posao.

IDENTIFICIRANA DVA POGINULA RUDARA

Labin — Naknadno su identificirana dva rudara, koja su poginula prigodom svojedobne katastrofe u Krapnu, a koji su bili pokopani s oznakom »Nepoznati rudar br. 1« i »Nepoznati rudar br. 8« — Prvi je Viktor Matas pokojnog Ivana, 38 godina star, iz Kršana, a drugi je Mavro Juša, pokojnog Aleksandra, 31 godinu star, iz Svetog Petra ob Nadiži.

»VJERNI ZEMLJI«

Poreč — Generalni tajnik fašističkog udruženja poljodjelaca, predsjedao je natjecanju, koji je bio raspisan pod geslom »vjerni zemlji« a kome je bila svrha, da se nagradi one seljake, koji su se najduže zadržali na djeđovskoj zemlji. Prvu je nagradu odnio Josip Hrvatin (Crevatin) pok. Antuna iz Svetog Marina kod Kopra, čija obitelj neprekidno već 240 godina obrađuje djeđovsku zemlju. Dobio je nagradu od 1000 lira. Na četvrtom mjestu nagradjen je Rafael Marinčić iz Daile kod Novigrada, čija je obitelj na istoj zemlji već 113 godina. Uglavnom su nagradjeni seljaci iz zapadne Istre oko Kopra i Novigrada.

ŠIRITE „ISTRU“!

NASTRADALE DVIJE UČENICE U VINESU

Pićan — Nedavno se u selu Vinesu dogodila teška automobilska nesreća. Pred Mogorovićevom mesnicom naletio je jedan teretni automobil, kojim je upravljao Antun Benko iz Pićna, na dvije djevojčice, koje su se vraćale iz škole, te ih prignječio o zid. Desetgodišnja Jolanda Ferluga ostala je na mjestu mrtva, dočim je devetgodišnja Pjerina Manzoni dobila prelom lubanje i druge teške ozljede, pa se u puljskoj bolnici bori sa smrću.

Razlog je nesreće nagli zavoj.

CENE VIPAVSKEMU VINU SO SE IZREDNO DVIGNILE

Gorica, marca 1940. — (***) Letos o cene vipavskemu vinu izredno visoke, saj so v en gros — prodaji dosegle 1.80 lir za liter, pa tudi več. Če pomislimo, da prejšnja leta ni mogel naš kmet prodati svojega vinskega pridelka liter niti po 0.40 lire, je to izredni porast. Povpraševanje po našem vinu je še vedno živahno, a na žalost je vina le malo, ker je bila zadnja vinska letina bolj pičila.

NATJECANJA U ISTARSKOJ PUČKOJ POPEVCI

Pula — Pretsjudnik istarskog Dopolavora razaslao je općinskim odborima ovu okružnicu: Na 21. travnja održat će se u Puli natjecanje u istarskoj pučkoj popevci. Mogu sudjelovati grupe u narodnim nošnjama. Svaka grupa može otpjevati najviše pet pjesama, uz pratnju originalnih narodnih glazbala. Narodni plesovi nijesu obavezani, no ako ih koja grupa donese bit će dobro primljeni.

Učesnici smotre imaju besplatan put od svog mjesta do Pule i natrag, a u Puli i hranu.

SLOVENC I AMERIKI

Za obranitev slovenske narodne zavesti slovenskih izseljencev v Ameriki veliko store radio ure. V vseh večjih krajih, kjer je naseljen slovenski živelj, so se našli poštirovalni narodnjaki, ki so stopili v zvezo z ondotnimi radio-postajami in za drag denar kupili mesečno po eno uro, v kateri se prenaša slovenski spored s slovenskimi predavanji in slovensko narodno pesmijo. — Slovenec je v Združenih državah Amerike nad 350.000.

IZ RODNOGA KRAJA

OZIMINA JE POPOLNOMA UNIČENA

Gorica, marca 1940. — (***) Letošnja dolga in izredno muhasta zima je pustila po Goriškem in Vipavskem zelo hude posledice, zlasti na polju. Do prve polovice marca so bili še vsi travniki in njive, posejane z ozimino, rjave in osmojene od burje in mraza. Vsa ozimina je uničena, kar je ni pokončal mraz jo je pokončala burja, ki jo je ponekod tudi z zemljo vred odnašala z njiv. Pred veliko noćjo ni bilo na Goriškem še nobenega znaka pomladi — nobenega zelenja, nobenega brstja. Močna burja je popolnoma osušila zemljo tako, da

se je ne da niti obdelati. Kmetje bodo morali vso jesensko setev še enkrat preorati, vprašanje je le, če imajo še toliko semena na kaščah in v hramih, da bodo uničene njive lahko znova posejali in posadili. Mraz in burja sta povzročila tudi veliko škode na figovih drevesih, ki so ponekod pozebla tako, da ne bodo najbrže nikoli več ozelenela. Naš kmet je upravičeno v skrbeh kaj in kako naj ukrene, kako naj obdela polje, da mu ne bo prihodnje jesen in zimo družina stradala.

VELIKA KRIUMČARSKA AFERA U PULI

Pula — Svojedobna zabrana kave bila je uzrokom mnogih kriumčarenja, koje su mnoge lakoumne tipove dovele na optuženičku klupu i u zatvor. Još u svibnju mjesecu prošle godine uhvaćena je u Puli dobro organizirana skupina kriumčara, koji su se bavili kriumčarenjem kave, duhana i cigaretnog papira na veliko. Tom je prigodom uhvaćeno dvanaest vreća sirove kave svaka od po 60 kila, koja se prodavala po 10 lira kilogram, te 5 vreća duhana koji se prodavao po 35 lira kila, u svemu oko 200 kila duhana i sva sila cigaretnog papira.

Ovih dana proglašena je osuda uhi-

ćenima. Josip Vidulić osuđen je na 4 godine tamnice i 38.414 lira globe, A Požerina na 3 godine i 6 mjeseci tamnice i 38.306 lira globe. Rudolfa Hanaka na 3 godine i pol i 28.306 lira globe, Josipa Juriševića na 5 godina tamnice 57.000 lira globe, Rikarda Dell Antonio na 3 godine i pol te 37.800 lira globe, Josipa Ježa na 2 godine i 37.000 lira. Na istu su kaznu osuđeni Miho Franković, Palmira Zambon, Ruža Šegon. Osim toga na manje su kazne osuđeni još neki drugi sudionici u toj velikoj aferi, koja je svojedobno u Puli bila uzvitlala silnu prašinu.

ŠTEVILNI POŽARI

Trst, aprila 1940. — Za velikonočne praznike se je pripetila u Dornbergu velika požarna nesreća. Ko so bili na veliki petek skoro vsi vaščani v cerkvi, so naketari opazili, kako švigačo ognjeni jeziki iz hiše posestnika Ivana Rijavca na Brdu. Požar se je z veliko naglico razširil na celo poslopje. Ker ni bilo gasilcev, je ogenj kaj kmalu vse uničil. Reševala je, kar se je dalo, samo gospodinja, ki je ostala sama doma. Škodo cenijo na 50.000 lir in le malo je kritega z zavarovalnino. Uničeno je vse žito, orodje, pohištvo in ostalo. Šele kasneje so prišli gasilci iz Gorice, ki so ogenj omejili in rešili hlev ter obvarovali sosednje hiše.

Pred nekaj dnevi je pričelo goreti v seniku last Ivana Grudna v Godoviču. Nesreča je hotela, da se je požar razširil še na ostale hiše, ki so bile v neposredni bližini. Oblasti so bile takoj alarmirane o nevarnem požaru. Kmalu so bili na kraju nesreče idrijski gasilci in njihovi tovariši iz Črnege vrha. Pomagali pa so jim tudi jugoslovanski gasilci iz Hotedrišice. Po polnoči (požar je začel zvečer) pa so prišli še poklicni gasilci iz Gorice. Vsem tem so pomagali še vojak. Zaradi pomanjkanja vode je bilo požar težko gasiti in so se bolj omejevali na zavarovanje bližnjih objektov. Po mučnem poslu je bil naslednjega dne požar popolnoma pogasjen. Goriški gasilci so se v imenu vseh zahvalili jugoslovanskim gasilcem za brezprimerno požrtvovalnost. — Škoda je zelo velika in znaša 100.000 lir. Zgorelo je poleg drugega 140 stotov sena in avtomobil.

V Škocijanu pri Kopru je pričelo goreti v stanovanju baronice Helene Hagginosta vd. Nulli. Gasilec se je posrečilo ogenj omejiti na levi del stavbe ki je popolnoma razdejana. Škodo cenijo na 200.000 lir. Poleg pohištva oblek in raznovrstnega blaga, je zgorelo tudi precej denarja.

Zaradi izredno suhega vremena so se pojavili številni požari gozdov, ne samo pri nas temveč tudi v Italiji (ogromen gozdni požar je bil na pr. v Milanu). Pri nas na Krasu pa je od časa do časa vedno kak tak požar, ki upepeli po večini le malovredno gmajno. Te dni sta bila dva taka požara v Senočeh in v Sežani. Škoda je neznatna.

RAZDELITEV KMETIJSKEGA KONZORCIJA

Trst, aprila. — Kakor znano, je za vso Julijsko Krajino dosedaj obstojal Kmetijski konzorcij (Consorzio Agrario Giuliano), ki je imel svoj sedež v Trstu. Njegovo delovanje se je omejevalo na dobavo raznih kmetijskih potrebščin. Sedaj se bo ta konzorcij razdelil, tako da bo vsaka pokrajina imela svoj konzorcij, katerim bodo področja delovanja še povečali.

EKSPLODIRALA JOJ PATRONA U RUCI

Pula — U selu Jadreški nastradala je djevojčica Jelena Učič Antunova, kojoj je sada 16 godina. Ona je u polju našla nekakvu patronu, pa ne znajući koliko opasnost krije u sebi počela je njome udarati o kamen. Patrona je eksplozirala u ruci, raznijevši joj na desnici palac kažiprst i srednji prst, a na lijevoj ruci prouzročivši također nekoliko lakših ozljeda.

DJEČJA NEOPREZNOST

Mrčana — Osamgodišnji dječak Stanko Čalić sjeo je na blatobran jednog automobila i htio se malo povesti. Auto je pojurio svom brzinom, a dječak htijući skočiti pao je tako nesretno, da se je po cesti kotrljao i sav se izranio. Dobio je prelom lubanje, izranio je lice i slomio nogu u koljenu. Odvezen je u puljsku bolnicu, gdje je zadržan na liječenju, jer je njegovo stanje veoma teško, pa se boje da ne će preživjeti.

POLARNO SVJETLO U ISTRI

Pula — Po cijeloj Istri vidjelo se polarno svjetlo koje je na Uskrs trajalo skoro dva sata i to od 6 do 8 sati uveče. Iznenadjenje nije ovog puta takovo kao što je bilo zadnji put 1938, kada su ga praznovjerni ljudi na veliko komentirali bojeći se sudnjega dana. Radio stanice su odmah upozorile slušače na tu nebesku pojavu, a kako radio imaju dopolavori skoro po svim selima, to je narod ubrzo doznao da to nije nikakvo nebesko čudo nego prirodna pojava, koja se je prije dvije godine također već bila pojavila.

DROBIŽ

— Gorica. — Ko je pobiral drva, se je težje ranil 17-letni Viktor Gabrijelečič. Nekaj dni se bo moral zdraviti v bolnišnici.

— Koper. — V neki gostilni je bil težko pretepen lovski čuvaj Anton Gunjac. Pretepli so ga divji lovci, ki so ga imeli že precej časa na piki, ker tim je vedno žugal s kaznijo. Gunjac se je moral zateči v bolnišnico, kjer bo ostal 27 dni. Nekatere krivce so karabinerji že zaprli.

— Gorica. — Nenadoma je umrla gostilničarka Lojzka Kranjc, lastnica znane gostilne na Senenskem trgu. — V visoki starosti je umrla gospa Casagrande, žena znanega nekdanjega trgovca v Aidovščini. Nadalje je umrl Stefan Cigoj, star 70 let po rodu iz Vipave. — V Svetem pri Komnu je umrl 70-letni Ivan Pipan v Škrbini pa mladenka Felicia Fakin.

— Planina pri Vipavi. — V zadnjih zimskih mesecih so tukaj umrli: 75-letni Alojz Bačar, 79-letni Ivan Kobal, 2 in polletni Milan Rovani in 74-letna Rozalija Rešeta.

— Gorica. — Pred goriškim sodiščem se je moralo zagovarjati sedem mladeničev domačinov, zaradi tega ker so pobirali staro železo in nise imeli za to dovoljenja. Ker jim niso mogli ničesar dokazati, so bili oproščeni.

— Ajdovščina. — Po smrti Ivana Lukežiča je ostala aidovska župnija prazna. Sedaj pa je razpisano zanj mesto župnika. Vaščane zanima, kdo jim bo sedaj duhovni pastir.

— Kal nad Kanalom. — Po dolgi vrsti let je odšel iz občine občinski komisar ing. E. Casanego. Na njegovo mesto je bil postavljen Albert Bodigoi.

— Trst. — Na svojem stanovanju je padla, ker se ji je spodrsnilo 81-letna Katarina Godnič. Ker se ji je stanje poslabšalo, se je morala zateči v bolnišnico. Po dolgem bolehanju je umrla Evgenija Kosovel vd. Podboj, stara 61 let. Pokojnica je zaradi poledice pred nekaj tedni padla na ulici.

— Trst. — Pred sodiščem je bil obsojen 30-letni Jenc Rudolf, jugosl. državljan, iz Zirovice, ki je pred dvema mesecema skušal prithotapiti štiri konje preko meje v bližini St. Petra na Krasu. Zadeva se mu ni posrečila in tako je bil Jenc obsojen na plačilo 14.400 lir, od katerih mu je bilo 5000 amnestiranih. Konji so bili konfiscirani.

OB ZADNJEM ZVIŠANJU KOLKOVIN

Trst, marca 1940. — (***) Z novo določbo o kolkovinah je vsak nakup, odnosno prodaja v trgovinah itd., ki presega znesek 3 lir, podvržen koleku od 25 centesimov; čim višji je znesek, tem višja je kolkovina. Stroški za kolek grede v breme kupca. Koleku so podvržene tudi avtobusne vozovnice. Za prevoz vsakega kosa prtljage na avtobusih mora potnik odslej plačati pristojbino ki je tudi podvržena kolkovini.

ZIMSKA POMOČ PO NAŠIH VASEH

Gorica, marca 1940. — (***) V šempaski općini je tudi letos obratovalo več kuhinj v okrilju zimske pomoči. V sosednji vasi Oseku, ki nima niti 100 hišnih števil, je bilo vsak dan razdeljenih 60 obrokov kosila, ki so vsebovali skodelico riža in hlebeček kruha.

TALIJSKI DRŽAVLJANI U DALMACIJI

Po podacima, što ih je objavila banska vlast banovine Hrvatske živi u Splitu 1.309 talijanskih državljana, u Dubrovniku 543, u Korčuli 137, u Trogiru 132, u Šibeniku 128, a na Hvaru 89. U ostalim mjestima je broj talijanskih državljana još mnogo manji. Na Sušaku živi 645 talijanskih državljana, ali je u tom broju sadržana polovica naših zemljaka iz Istre.

ITALIJA BO NASELILA 22.000 DELAVCEV V ALBANIJU

Z ustanovitvijo komisarijata za izselitev in kolonizaciju bo začela v prvi polovici t. m. preselitev italijanskih delavcev v Albaniju, kjer bodo nadaljevali že pričeto delo, pri katerih so zaposleni vsi razpoložljivi albanski delavci. Vsega skupaj bodo poslali v Albaniju 22.000 delavcev.

PROF. M. MALECKI KONFINIRAN

V nemških koncentracijskih taboriščih se nahaja sedaj med mnogimi poljskimi intelektualci tudi prof. Malecki, raziskovalec slovenskih in hrvatskih dialektov v Istri, o katerih je svoj čas izdal posebno monografijo izredno velikega pomena. Prispeval je tudi s pomembnimi članki v naše edicije.

»PIRHI«

V ljubljanskem radiju so v nedeljo dne 31. marca ob 4.30 popoldne izvajali članice mlad. odseka in člani Sedejeve družine vipavsko opereto »Pirhi«. Tekst je delo prof. F. Terčelja, glasila pa V. Vodopivca. Opereto je naštudiral in vodil dirigent Simoniti. — Libretto opeva prelepe velikonočne običaje na Vipavskem in je polno priskrčnosti in vedrega optimizma. Temu primerna je tudi kompozicija z lahkim in zelo melodioznimi motivi. Zeleti bi bilo le, da bi delo prišlo tudi na oder! (***)

POŠALJITE PRETPLATU

MANJINSKI PREGLED

MUSSOLINIJEVA OBEĆANJA

Nijemcima koji se nisu iselili u Njemačku

»Apsurdne su glasine da bi Nijemci mogli biti preseljeni u druge talijanske pokrajine...«

Pretsjednik talijanske vlade Mussolini primio je u prisutnosti tajnika fashijske stranke u Palazzo Venezia izaslanstvo Nijemaca iz Bolzanske i Trentinske pokrajine, koji se nisu preselili u Njemačku, nego su optimalno za Italiju. U ime ove delegacije pročitao je pozdravnu adresu upravljenu predsjedniku vlade podpredsjednik administrativnog vijeca Bolzanske pokrajine Marcker. U toj adresi Nijemci, koji su ostali talijanski državljani, izražavaju odanost Italiji.

Odgovarajući na ovu adresu predsjednik vlade Mussolini održao je govor, u kojem je naglasio, da je ova audijencija bila zakazana prije nekoliko vremena, ali da je na njegovu želju odgođena, da ovaj akt odanosti Italiji ne bi uticao na spontanu odluku Nijemaca iz talijanskih pograničnih pokrajina, koji su bili pozvani da se opredjele, t. j. da se presele u Reich, ili da ostanu talijanski građani. Budući je sada to pitanje riješeno i talijansko-njemački sporazum o tome primjenjen, on sa zadovoljstvom prima izraze odanosti ove delegacije.

Granica na Alpama, koju je Bog odredio ne dijeli nego spaja Italiju i Njemačku, jer ova dva prijateljska naroda u iskrenoj suradnji korisno nadopunjavaju svoje dvije velike civilizacije i dvije revolucije. Pri tome je Mussolini upozorio da su apsurdne glasine koje se šire, da bi Nijemci iz ovih pograničnih pokrajina, koji su ostali talijanski državljani, mogli biti preseljeni u druge talijanske pokrajine ili na teritorij talijanske imperije, pa je u vezi s time naglasio članovima delegacije, da saopće svojim sunarodnjacima njegovu poruku, da ne vjeruju tim smiješnim glasinama, jer da ih Italija smatra ravnopravnim građanima i da zato oni mogu mirno raditi i razvijati se, a talijanska vlada će učiniti sve da im garantira potpunu sigurnost, rad i blagostanje.

MANJINSKO ŠOLSTVO V SLOVENIJI

Tednik »Učiteljski tovariš«, ki izhaja v Ljubljani, je prinesel sledeče podatke o manjšinskem šolstvu v Sloveniji.

Šolsko vprašanje narodnih manjšin je bilo pri nas urejeno v smislu določb mirovnih pogodb in zakona o varstvu manjšin z dne 19. junija 1920. in z ljudskoskopskim zakonom iz leta 1929. Čl. 45 tega zakona določa, da se v vsakem kraju, kjer prebivajo v znatni meri državljani drugega jezika, ustanove za njihove otroke posebni oddelki osnovne šole. V takem oddelku ne more biti manj kakor 25 učenec. Poučuje se v teh oddelkih v materinjem jeziku učenec.

Veroučitelji pa poučujejo v vseh krajih, kjer so v šoli učenci narodnostno mešani, tudi v jeziku dotične manjšine.

Nadalje poučujejo v manjšinskih oddelkih tudi učiteljice, ki svobodno izpovedujejo svojo nemško ali madžarsko narodnost.

Kljub temu pa so bili v letošnjem letu v nemških listih pri nas in v zamejstvu objavljeni članki, naperjeni proti naši prosvetni upravi, češ da ne postopa po zakonu pri vpisanju v nemške manjšinske oddelke. Poudariti je treba, da se vestno upoštevajo vsi tozadevni zakonski predpisi in ministrski odlok. Omenjeni manjšini pa nimata sami dovolj prirodnega prirastka, zato je v teh oddelkih vsako leto manj učenec.

Zato skušajo tako tudi sedaj neki krogi vplivati na narodno nezavedne starše, da prijavljajo svoje otroke, ki so slovenske narodnosti, za vpis v nemške manjšinske oddelke. Taki otroci pa morajo po veljavnih predpisih obiskovati pouk v oddelkih s slovenskim učnim jezikom. In ker ni več mogoče, da bi otroci slovenskih staršev polnili nemške oddelke se pritožujejo.

Zaradi premajhnega števila učencev so bili ukinjeni v tekočem letu štirje nemški manjšinski oddelki in sicer po en oddelk v Kočevju — mesto, Stari cerkvi, Štalcerjih in Planini pri Črnomlju. Iz istih razlogov so bili ukinjeni tudi 3 madžarski manjšinski oddelki, in sicer v Dobrovniku, Genterovcih v lendarškem in v Domanjševcih v murskosoboškem okraju. Skupno je bilo zaprtih 7 manjšinskih oddelkov.

DRUGA SKUPINA KANALSKIH IZSELJENCEV V CELOVCU

Pred 15 dnevi je prispelo v Celovec 91 Kanalanov iz Trbiža, Pontabla, Bele peči, iz Ukevi in Zabic, večinoma delavcev in obrtnikov. Na kolodvoru jih je pričakovala velika množina ljudstva, pokrajinski vodja namestnik pa jim je izrekel dobrodošlico. Došle družine so bile nato nameščene po zasebnih stanovanjih, prehrano in ostalo oskrbo pa je prevzela nar. soc. dobrodelna organizacija NSV vse dotlej, dokler ne bo poskrbljeno za njihov nadaljnji obstoj.

POLITIČKE BILJEŠKE

„BRIGE“ OKO JUGOISTOKA EVROPE

Beogradska »Politika« donijela je u svom broju od 24. III. pod naslovom: »Brige« oko jugoistoka Evrope — ovaj očito inspirirani članak, koji radi njegova principijelnog značenja prenosimo u glavnim dijelovima. »Politika« piše:

Od sastanka Hitlera i Mussolinija na Brenneru, u izvještajima mnogih inozemnih agencija i listova Jugoistok Evrope i Bliski Istok ponovo su na sceni. Ovoga puta još više nego prije. I s jedne i s druge strane, naročito, padajući uzajamne optužbe u pogledu namjera prema Jugoistoku. Jedni drugima pripisuju težnje koje bi išle direktno protiv interesa Jugoistoka. Reklo bi se da su ovoga puta zaraćeni više nego obično zabrinuti za svoju budućnost.

Još od početka neprijateljstva naviknuli smo da slušamo ove brige zaraćenih o Jugoistoku Evrope, koji je dao dokaza o svojoj političkoj zrelosti više nego mnogi drugi, više nego što se to tamo i očekivalo. Državama Jugoistoka pripisuju se svakojake orijentacije i namjere, dok su one jasno

rekle cijelom svijetu da je njihova jedina težnja da ostanu van sukoba, u kome ni jedna od njih ne želi ništa dobiti.

Neutralnost Balkana i Podunavlja u današnjem sukobu, međutim, ne treba shvatiti kao fatalno očekivanje sudbine i kao indiferentnost prema događajima koji bi nastupili mimo njihove volje. U izjavama odgovornih državnika zemalja u ovome dijelu Evrope jasno je rečeno: da će narodi Podunavlja i Balkana znati braniti svoju nezavisnost i svoje interese, ma sa koje strane oni bili ugroženi. To je, mislimo, dovoljno jasno za svakoga.

Zato nam sve ove pretjerane »brige« o Jugoistoku Evrope izgledaju namijenjene, prije za potrošnju u javnom mišljenju zemlje u kojima se pojavljuju nego u onima kojima su upućeni. Jer, Jugoistok Evrope, je miran i pun povjerenja u sebe. On će znati održati na visini svoje koncepcije o neutralnosti, isto onako kao što će biti u stanju i da se sam zaštiti, ma što se mislilo o njegovoj snazi i o njegovoj spremnosti za to.

ITALIJA NEĆE RATA POD SVAKU CIJENU

Prilikom dvadeset i prve godišnjice osnivanja fascija bilo je u Italiji izrečeno mnogo govora. U Rimu je bio službeno određen kao govornik za tu zgodu ministar pučke kulture Pavolini. Taj govor nije imao samo retrospektivno značenje nego se dodirnuo i sadašnjeg političkog položaja. Osobito je važno istaknuti jedan pasus. Pavolini se izrazio ovako: »Glupo je postaviti dilemu, prema kojoj treba znati s kime ćemo poći. Italija jednostavno slijedi put svojih legitimnih interesa, a nije njezina krivnja ako je od godine 1919. do danas isti smetaju na njezinom putu. Sama dilema rata ili mira za fašiste je od drugotne važnosti, dok je ono bitno, što se ne može zanemariti, potreba da Italija izadje iz sadašnje periode previranja i preuredjivanja sa svim pitanjima potpuno riješenima.«

U pariškim krugovima komentira se ova izjava ovako:

U ustima jednog ministra, ova izjava ima svoje značenje. Ona izražava bez sumnje mišli vlade. Ona znači da Italija želi, traži i očekuje rješenje pitanja, koja je se tiču, na bilo koji način. Pitanje rata ili mira nalazi se u drugom redu. To znači, ako interesi Italije mogu biti zadovoljeni i ako se prihvate njezini zahtjevi mirnom procedurom, to jest pregovorima, Italija će biti zadovoljna i ne će imati razloga da uzme oružje u ruku. Drugim riječima, Italija ne će rata pod svaku cijenu, niti rata zbog ratovanja. Konačno izjava ministra Pavolinija znači da čak i poslije sastanka na Brenneru postoje izgledi za rješenje normalnim putem svih talijanskih zahtjeva.

„ALBANIJA I BALKAN“

Direktor »Telegrafa« (Livorno) Ansaldo u članku pod naslovom: »Albanija i Balkan« prikazuje kulturnu, ekonomsku i političku djelatnost, koju Italija razvija u Albaniji pazeći da ni u čemu ne povredi albanske tradicije, pa u vezi s time kaže: »Glavna karakteristika talijanske akcije u Albaniji je u tome, što Italija poštuje nacionalne osobine ovog malog naroda. To je poslije 12 mjeseci otkako se provodi ova akcija, poznato i preko granica u svim balkanskim zemljama i zato Italiji nije potrebna nikakva propaganda. Ova činjenica daje povoda onoj pažnji i nadi, s kojom sve balkanske zemlje gledaju na Rim.«

Svuda na Balkanu shvaćaju ono što London i Pariz ne će da shvate, tj. da Italija po svojoj prirodi, karakteru i duhovnoj plemenitosti, kao i po trajnim zakonima svoje historije nije nikada podlegla kušnji da poduzme brutalna osvajanja i nasilna odnarođjivanja. Naprotiv je sudbina namijenila Italiji zadaću da bude pravedna zaštitnica svih manjih mediteranskih nacija i to kao prva među ravnopravnim. U tome je njen pravi imperijalizam. Nikada nije bilo jednog imperijalizma, koji bi se kao što je ovaj, slagao i bio tako tijesno skopčan s interesima evropske civilizacije.

A. LOVRIČ:

NA ŠKOLJICU

Pod brigom, va selu lipoga školjica,
kadi je lip, zase, jedan posebni svit,
kadi alga diši, maslina nosi cvit:
gori, saku večer, na poneštri svića.

Puli sviće je mat i dičica mića,
ki skupa pensaju za ocem va svitu,
ki je bez žurnade, a piše, da k litu
će doma prit, jerbo — slaba je svud srića.

Saku noć pensaju i još će pensat,
al' volit će svoj školji! — Jer ča je celi svit,
kad se v njem bez kuće, ka petljara mora bit?

Malo manje će jist i manje pezat,
a z ocem, kad pride, kantat će zvan sebe:
»Dome domoviciu, ni mi ga do tebe!«

SLOVENSKI JEZIK NA KOROŠKEM

V začetku šolskega leta 1938-39. je bil v vseh osnovnih šolah na Koroškem ukinjen pouk v slovenščini. Le nekateri duhovniki so lahko poučevali veronauk v slovenskem jeziku. Sedaj pa so vsem duhovnikom jugoslovanske narodnosti prepovedali vstop v osnovne šole. Na ta način je slovenski jezik docela odstranjen iz vseh šol na Koroškem. Po avstrijskih uradnih podatkih za l. 1936 i 1937 je obiskovalo dvojezične šole na Koroškem vsega okrog 15.000 slovenskih šolobveznih otrok.

ZASTUPNICI NJEMAČKE I MADŽARSKE MANJINE U SENATU

Kraljevim ukazom imenovani su za senatore: Dr. Georg Grassl, zastupnik njemačke manjine. Dr. Filip Popp, evangelički biskup i Dr. Imre Varady, predstavnik madžarskih manjina.

NIJEMCI U RUMUNJSKOJ SU LOJALNI DRŽAVLJANI

Vodja njemačke narodne manjine u Rumunjskoj, senator Dr. Hans Otto Roth, održao je prošle subote u senatu govor u kom je izrazio svoje veliko zadovoljstvo zbog nastojanja kraljevog, da se u onom dijelu Evrope pod svaku cijenu sačuva mir. Njemačka narodna manjina je potpuno izvršila svoju dužnost u pogledu unutarnjeg zajma za naoružanje i moli da se to posebno istakne javno. Njemačka manjina se zato nada, da će joj u državnoj jedinstvenoj stranci biti dopušteno da ima svoje sekcije, a isto tako da će rumunjska vlada podupirati njemačke škole.

UKRAJINSKO GLASILO U BANOVINI HRVATSKOJ

U Brčkom će početi izlaziti tromjesečnik »Dunka«, glasilo Ukrajinaca u Banovini Hrvatskoj. List će uredjivati Nikola Bučko na ukrajinskom jeziku.

MEDJU ISTRANIMA NA JUGU ARGENTINE

U RIO NEGRO U ARGENTINI ŽIVI OKO SEDAM STOTINA NAŠIH UŽIH ZEMLJAKA, ZAJEDNO S DALMATINCIMA I SLOVENCIMA

Iseljenički list »Naša Sloga« u Buenos Airesu, koju uređuje naš zemljak, novinar Jos Defrančeski iz Ližnjana u Istri — u kojem usput spomenuto izlazi u nastavcima roman Viktora Cara-Emina »Pusto ognjište« — donio je u svom broju od 8. veljače zanimljiv članak pod naslovom »Medju našim iseljenicima na jugu gdje živi mnogo Istrana«. Prenosimo taj članak jer smo uvjereni da će on zanimati i naše čitatelje.

Poznato je, da ima puno jugoslavenskih iseljenika na argentinskom jugu, ali vrlo malo ima sigurnih podataka o njima a i slabe su veze koje ih vežu sa sunarodnjacima u ostalim predjelima Republike.

U januaru o. g. posjetio je naše iseljenike u Rio Negro iseljenički svećenik Janez Hladnik iz Buenos Airesa i medju njima proboravio nekoliko dana. Po povratku razgovarali smo sa veleč. Hladnikom koji nam je rekao, da je našao mnogo našeg svijeta u raznim krajevima, bilo u Lomi Negri kod Olavarrije, bilo u Bahiji Blanki Ali, čudom se je čudio koliko našeg svijeta živi u Alto Valle del Rio Negro, u kraju od Villa Regina pa do Neuquena.

Dne 17. januara, rano u jutro došao je sa vlakom u Villa Regina. — Bila je još noć a na stanicu ga je dočeka naš zemljak, rodom iz Istre Karlo Božić, koji vrši službu telefonskog upravitelja. On je bio o dolasku našeg svećenika već obaviješten i zato je pozvao i ostale znance, koji su u lijepom broju došli na misu i na ispovijed u osam sati u crkvi Villa Regina.

Plakali su naši vrli Istrani, kad su opet imali sreću čuti božju riječ po »naški« i htjeli su, da velečasni ostanu kod njih još neko vrijeme. Rado se je odazvao pozivu nekih i posjetio je više obitelji, osobito Marka Budimira, koji upravlja sa čakom Hipotekarne banke. Javio se i u kući Perkatovih i kod Šajnovih i kod mnogih drugih.

Svuda su ga primili sa velikom radošću i bilo im je žao, da nisu prije znali za njegov dolazak.

Kažu, da u samoj Villi Regini, po čakrama ima više od 60 obitelji, koje broje do 200 osoba.

Velika nesreća je što se ne drži nikakova skupna povezanost medju našim svijetom, koji je ovuda ovako rastrkan. Ugledni naš zemljak Karlo Božić ima razgranato poznanstvo te o i pozna čitav svijet, ali nije imao dosta vremena, da sve obavijesti, radi čega su molili velečasnog Hladnika neka se skoro opet navrati k njima.

Velečasni je i to primjetio, da naši zemljaci u Villa Regina imaju dosta slabu vezu s jugoslavenskom kolonijom. Ništa ne čitaju štampano našim jezikom, osim onih, koji dobivaju »Našu Slogu«.

U Alto Valle de Rio Negro ima sigurno najviše Istrana, gdje bi mogli da stvore društvo za bolji zajednički rad.

Oni rade po čakrama bilo sa vinom, bilo sa voćkama ili povrćem. U Villa Regina ima ih više od 200, a još više ih ima u Gra. Roca. Tamo mora da ih ima i preko 300.

Velečasni Hladnik je i tamo posjetio mnoge obitelji. Čitavu koloniju sačinjavaju sami Pazinci. Oni ne žive na okupu nego rastrkani po čakrama i treba trčati kilometar i više od jednoga do drugoga. Ali ima ih i medjaša, pogotovo izmedju Roke i rijeke Rio Negro, gdje ima kojih 10 naših čakarera u susjedstvu.

Više njih ima takodjer kraj »Ruske kolonije«, gdje se nalazi i obitelj Liberata Pamića i još tri druge obitelji.

Nekoji od naših su vrlo dobro situirani i danas već vlasnici čakra, koje vrijede danas po 50 i 100 hiljada pesosa pa čak i više.

Osobito su se obradovali posjetu velečasnoga Hladnika obitelji četvero braće Bežića iz Šolte u Dalmaciji.

Na osnovi podataka velečasnoga Hladnika ima po Rio Negro sigurno kojih 7 stotina Istrana, nešto manje Dalmatinaca i jedna stotina Slovenaca, koji su koncentrirani u Cinco Saltos.

ORGAN SLOVAČKIH BJEGUNACA IZ MADŽARSKE

Sa slovačkog teritorija, koji je nakon bečke arbitraže pripao Madžarskoj, preselilo se — prema tvrdnji Slovak-Pressa u Bratislavi — preko 50.000 Slovaka. Ti su Slovaci odlučili da izdaju svoje novine kako bi oni sami bili povezani, i kako bi uz to informirali ostalu slovačku javnost o pitanjima koja stoje u vezi s njihovim životom i s krajem, koji su morali ostaviti. List će se zvati »Slovensky Vyhnanec«.

LADO BOŽIČ:

IDRIJA V SLOVENSKE LITERATURI

Z izrazitimi in pomembnimi literarnimi delavci, pesniki in pisatelji, se idrijska kotlina z vso svojo okolico ne more bog zna kako ponasati, niti v naši literarni zgodovini niti v sedanosti. Pri vsem ogromnem številu inteligence, ki je izšla iz Idrije in kljub lepemu patriarhalnemu življenju, ki je tam vladalo, nimamo niti enega pesnika in pisatelja v pravem pomenu besede. A tudi nobena knjiga leposlovne vsebine ne govori o življenju idrijskega rudarja, meščana in okolišnega kmeta. Samo ena povest živi v našem slovstvu, samo ena majhna knjiga govori o življenju pri srebrnem studencu, a še to je spisal tujec, ki ni poznal do dobra niti Idrije niti njegovega življenja.

Kje tiči temu vzrok? Predvsem v tem, da je bil idrijski rudar in vse njegovo pokolenje vedno privezan na trdo delo in težko borbo za vsakdanji kruh in njegovo izboljšanje. — Samo ta, ki je izšel iz rudarske družine in okusil njeno življenje, samo ta bi bil lahko njen glasnik, njen poet. Toda teh je bilo malo in še ti so se morali boriti za svoj obstanek in bili že iz mladih let usmerjeni radi tega v resno in praktično življenje in delo svojih očetov, ki je bilo daleč odmaknjeno od sveta romantike in domišljije. Zato nič čudnega, da so se oni, ki so končali študije, posvetili samo praktičnim poklicem v katerih so se dobro obnesli.

Meščan je živel v svojem krogu in se v nem vitel iz dneva v dan. Višja plast je bila ta ki se ni menila za rudarjevo življenje in zato razumljivo ni mogla postati njegova glasnica.

Končno okoliški kmet, predvsem mali batar, ki se je ubijal s svojim življenjem po naših grapah in vrhovih, tudi ni mogel poslati svojih otrok v mesta, da bi študirali. Edino možnost raznaha jim je nudil duhovniški poklic, zato nič čudnega, da sta edina pesnika, prvi iz Idrije in drugi iz okolice, oba duhovnika.

Tuji niso poznali sveta in neba naše ozke doline, da bi lahko o nas pisali. Še v novejšem času beležimo par plahih poskusov tipanja od daleč tja v idrijsko dolino. Vendar so to le poskusi, kajti življenje v rudarskem revirju se ne da le od daleč opazovati, treba je v njegovo sredo. V povojni dobi, ko se je pričela razvijati tudi delavska literatura, pa je bila Idrija že odtrgana od sveta.

Končno ne smemo pozabiti še enega važnega dejstva, t. j. realke, ki ni nudila klasične izobrazbe in je usmerjala mladino le v tehnike in druge praktične poklice. Oni pa, ki so študirali že pred ustanovitvijo realke na zunanjih šolah, so bili večinoma sinovi uradnikov, ki niso imeli z rudarjem življenjem pravega stika. Po dovršeni ljudski šoli so navadno zapuščali mesto in se vračali v dolino samo ob počitnicah.

Idrija je dala mnogo inženirjev, živnozdravnikov, uradnikov, ni pa dala delavcev na filozofskem področju.

Prvi pesnik iz idrijske doline je bil Staroslovenec in Prešernov učenec Franc Svetličič, ki je bil rojen 2. aprila 1814. v Zaspani grapi v Idriji in ne v Sp. Idriji, kakor trde slovstvene zgodovine. Po končani gimnaziji se je posvetil filozofskim in leposlovnim vedam in bil l. 1839. posvečen za mašnika. Bil je 17 let kaplan, l. 1856. pa je postal župnik v Sorici in nato v Godoviču, kjer je leta 1879. stopil v pokoj. Pri polomu banke »Slavije« je izgubil vse svoje premoženje in nato umrl kot revež 22. marca 1881. v Ljubljani.

Svoje lirčne in pripovedne pesmi je priobčeval v »Novicah« in »Slov. Glasnik«. Njegove pesmi so hoteli izdati v zbirki »Cvetje iz domačih in tujih logov«. Svetličičeva lirika je zrastle iz življenjskih bojev in izkušenj, iz njegove tihe in razmišljajoče narave. V sonetih se pozna močan vpliv Prešerna (Zabavljica, Pesnik). V njih je vsa njegova miselna izpoved. Najbolj se zrcali njegova osebnost v onih pesmih, v katerih razmišlja o človeškem življenju. (Pot skozi življenje, življenja na-

men, življenje. Kupec. Vprašanje in dr.). Včasih sledi tudi Koseskemu in razmotriva zgodovino Slovencev in njihove domovine (Na planini, Hrušica). Svoje zgodovinske pesmi pa je raje prilagodil Vodnikovim rimam. Včasih je zapel tudi o ljubezni do narave in tožil po izgubljeni mladosti in njeni sreči (Tolažba po zimi, Čudno jezero). Spesnil je tudi par dobrih pripovednih pesmi v katerih opisuje posebno rad srednjeveške zgodovinske in pravljicne motive (Turški križ, Černiško jezero, Ukleti graščak).

Dve leti mlajši od njega je bil njegov ožji rojak iz Ledin nad Idrijo Anton Žakelj, ali kakor se je sam podpisoval Rodoljub Ledinski. Rojen je bil l. 1816. umrl pa je l. 1868. pri sv. Duhu nad Krškim. Gimnazijo je študiral v Karlovcu in Novem mestu, licej in bogoslovje pa v Ljubljani, kjer je l. 1842. postal duhovnik. Bil je 26 let kaplan po raznih krajih. Že kot bogoslovec je nabiral narodne pesmi in bil v stiku s Stankom Vrazom. Zbral je v idrijskih hribih najlepše narodne pesmi kar jih sploh imamo, jih predelal in priobčil v V. zvezku »Kranjske čbelice«, v »Novicah« in v »Carniolu« (Mlada Breda, Mlada Zora, Spanjščice). Škoda, da jih je močno popravil tako jezikoslovno kot vsebinsko, ter tako zbrisal pravo ljudsko umetnost. V pesnikovski ostalinah so shranjeni prvi zapiski narodnih pesmi, ki jih je pričel zbirati l. 1839.

V njegovih lastnih pesmih se pozna Prešernov vpliv tako v jeziku kakor v obliki. Prešernu je bil blizu tudi po svobodoljubnosti in kritičnosti. V svojem življenju in poklicu ni bil srečen, soprotaje so mu napravili nešteto krivic in preganjani. V svojih pesmih je izražal preproste misli in dogajanja prepletena s sarkazmom. Njegovi verzji so brezhibni, posebno soneti, katerim se pozna Prešernov vpliv. Žal, da pesmi niso vse originalne. Znana je »Razna pota« in epska pesnitev »Vilkovo«, ki sta prirejena po nemških pesnitvah, dokaznjeta pa njegovo jezikovno in oblikovno znanje. Zadnjo svojo pesem je posvetil Anastaziju Grünu, znanemu nemškemu pesniku, ki je kot graščak najbolj zatiral dolenske kmete.

Kmalu za tema pesnikoma se je rodil 1821. v Idriji Dragotin Dežman. Umrl je v Ljubljani 1889. Kot pesnik se je pojavil šele 1844. 1861 pa je mož že vskočil v nemški tabor in je bolj znan po tem svojem skoku, kakor po literarnem delu. Zrastle je s prvo mlado slovensko generacijo in z njo tudi nekaj časa delal. Pisal je v »Slovenijo« in v Bleiweisov »Slovenski koledarček«. Pesnik ni bil. Zato so njegove pesmi bolj priložnostnega in političnega značaja. Poznal je dobro nemško slovstvo pa tudi Prešerna. Bil je svobodomiseln in v opoziciji proti očetu Bleiweisu. Zato je bil priljubljen med mladino, ki ga je imela za voditelja, čeprav jim ni izpolnil nad, ki jih je stavila nanj. L. 1854-55 ko so bili v osmi šoli poznejši znani slovenski pesniki in pisatelji, jim je Dežman obljubil slovenski leposlovni list. Ker pa ni bil prav z iskreno dušo Slovenec se je kmalu skesal. Hotel je slovenstvo v nemškem obliemu. Nato je postal voditelj kranjskih Nemcev in izdajal nemščurjev. V slovenskem slovstvu ne pomeni veliko, bolj uspešno je bilo njegovo delo na znanstvenem polju, kjer smo si ga ogledali ob drugi priliki.

Kot jezikoslovec in prevajalec se je odlikoval Matej Cigale iz Dol. Lomov pri Črnem vrhu nad Idrijo. Živel je od l. 1819 do 1889. Važen je kot borec proti ilirstvu in kot sodelavec pri ustvarjanju slovenskega znanstvenega jezika. Bil je prvi urednik »Slovenije« v kateri je do leta 1849 meseca septembra odločno zagovarjal ustanovitve Zedinjene Slovenije. Tedaj se je preselil na Dunaj, kjer je 38 let urejeval slovenski del drž. zakonika v katerega je uvedel mnogo staroslovanskih oblik ter pisal pravno in terminološke članke za Razlagov »Slovenski Pravitnik«. Glavno njegovo delo pa je bilo ureditev nemško-slovenskega dela Wolfovega slovarja, kjer je porabil tudi Vodnikov rokopis. Sicer se mu delo ni povsem posrečilo, ker ni iskal besed med živim govorom. Določal je tudi jezik šolskih knjig

in sestavljal izrazoslovje za razne znanstvene panoge. Hvaležni pa smo mu, ker je ohranil mnogo lepih ljudskih izrazov.

Kot filozofa in bogoslovnega pisatelja moramo omeniti dr. Frančiška Lampeta, profesorja bogoslovja iz Zadloga pri Črnem vrhu. Živel je od 1859 do 1900. Spisal je Uvod v modroslovje 1887. Dušeslovje 1889-90. Zgodbe sv. pisma 1894. Znamenit je tudi kot ustanovitelj »Doma in Sveta« 1888. ki si je priporil v par letih lep ugled. Lampe je bil prepričan, da je Mahničev bolj škodil ne samo slovenstvu, temveč tudi katolicizmu samemu. Z D. in S. je hotel prehiteti Mahniča, ki je ustanavljal svoj leposlovni list v Gorici.

Velikim duhovom stare generacije slede sedaj le še manjše zvezde iz idrijskega kotla.

Proti koncu preteklega stoletja se je pojavil v »Ljublianskem Zvonu« Ivan Kavčič, urednik goriske »Soče«. Opisoval je idrijske motive.

Istčasno z njim ali malo kasneje se je oglašil v slovenskih listih in revijah tipičen rudarski glasnik Jože Zazula. Rojen je bil v Idriji 13. marca 1870. Pisal je pesmi, literarne in strokovne sestavke v vseh mogočih revijah in listih, izdajal v l. 1921. svojo revijo »Vrhu Razglednika«, izdal že l. 1908. »Jamske odmeve« in l. 1938. pesmarico »Rudno bilo«. V rokopisu ima več sonetnih vencev, ki šteje 214 sonetov in manjšo zbirko drugih pesmi, ki so nastale v letih 1888. do 1932. z naslovom »Ob solncu in svetilki«. Zanima se tudi za idrijsko zgodovino.

Za njim sledi precej dolga praznosta. Šele v povojni dobi moramo omeniti par literarnih delavcev, ki opisujejo in opo-vaio predvsem Idrijo in rudarje.

Prednjači Matija Lipužič, rojen v Idriji, sedaj ravnatelj rudnika v Kočevju. Za leposlovje se je zanimal že v dijaških letih. Črtice in pesmi je pričel priobčevati l. 1907 v »Domačem prijatelju«, »Jutru«, »Gorenju«, »Edinosti« in »Dnevnu«. Pisal je pod psevdonimom ali pod pravim imenom. Šele na vojni in sicer v letu 1926. je začelo njegovo pravo literarno delo. Pesmi so prinesli: »Gruda« (Premogokop na planem), »Zvonček« (Moj rodni kraj, Trbovlje itd.), »Pod lipo« (Moj oče, V strojničnici), »Mladina« (Rudnik, Plavž), »Ženski Svet« (Najmlajšemu sinu, Pri šahtu, Materi, Večerno poročilo, V tesnobnih dneh, Pod zemljo, Neznaten dogodek), »Odmevi« (Pri šahtu), »Domači prijatelj« (Zimski večer, Ob morju), »Slov. ameriški kole-dar« (V jami, V Idriji, Rudar), »Sigurnost u rudnicama« (Rudarska), Rudarski i Topionički vesnik (V premogovniku). Podlistke je priobčeval v »Jutru«.

Boli v prozi kot v pesmih se je obnesel iz mlajše generacije Jože Krapš, učitelj na Trebiji v Poljanski dolini. Črtice, ki jih je priobčeval v »Jutru« in »Istri« opisujejo idrijsko življenje in kot pod očakom Blegašem. Žal, da je že utihnil. Vsekakor smo od njega pričakovali še mnogo. Spisal je tudi par dram, od katerih so »Hudournik«, ki opisuje življenje tam preko tudi vprizorili.

Sem in tja se oglašita s kako črtico iz idrijskega življenja tudi Valo Bratina in Niko Pirnat, idrijska rojaka. Prav živahno se je bil lotil opisovanja našega življenja v gorški reviji »Družina« tudi Janko Osvald.

Posebno poglavje bi morali posvetiti idrijskemu humorju, ki ga žal idrijski rojak in znani slovenski humorist Damir Feizel ni obdelal. Prezgodaj je odšel iz Idrije. Čeprav ni pokazal svojega kraja v tej luči smo Idrijčani vendarle nanj ponosni. Idrijčan je. rojen 18. julija 1879., naš je po svoji šegavosti in sočnem izrazu, po pristrnem veselju. In takega je dala Idrija slovenski domovini, enega najboljših slovenskih humoristov. Če bi Idrija ne bila dala niti enega pesnika in pisatelja in bi se v slovenskem slovstvu bliščalo samo Feiglovo ime bi bilo dovolj.

Gimnazijo je dovršil v Gorici, na Du-

naju pa je študiral pravo. Kmalu je študij opustil in se oprijel v Gorici novinarstva. Med vojno je bil dolgo časa v dežju granat nato pa v begunstvu. Po vojni je bil tajnik županske zveze, potem v poduredništvu »Edinosti« v Gorici, nato pa sourednik izdaj »Goriške Matice«.

Pisateljstvo je pričel zgodaj. Prve humoreske je priobčeval v »Soči« in v humorističnih listih. Prvo zbirko je izdal l. 1911. z naslovom: Pol litra vipavca. Nove zbirke so sledile šele po vojni: »Bacili in bacilke«, »Tik za fronto« iz l. 1921. in »Po stranem klobuk«. Najboljši njegovi deli sta »Domače živali« in »Brezen«. V »Ob obratu stoletja« opisuje dijaška leta. Slede: »Pasja dlaka«, »Na skrivnostnih tleh«, ki je nadaljevanje »Faraona v fraku« in »Okoli sveta 8«.

Petnaest knjig nam je do danes dal. Prosta je njegova domišljija, čestokrat poleti celo do nemogočega. Vedrega humorja je, dober opazovalec, poln rahle satire in čudnih dogodovščin, duhovit in često komičen.

Poleg teh literarnih delavcev ne moremo in ne smemo tudi mimo pomembnih prevajalcev iz tujih slovstev. Dr. Janko Tavzes prevaja iz francoščine. Prevedel je do danes: Bez. roman (Henrie de Regnier), Nos. povest (Ed. About), Križi in težave, rojenega bratca (Beraud H.), Povesti iz dneva in noči (G. Maupassant), Notrdamska cerkev (V. Hugo).

Dr. Ante Kacin, prof. na semenišču v Gorici je prevedel iz nemščine: Glasba in ljubezen, povest (P. Keller) in iz hrvaščine Jelkin nagelček, povest iz istrskega življenja od E. Kumičića. Na dramskem polju je pomemben kot prevajalec Valo Bratina (Benedikt R: Sovražnik žensk, šala itd.) Idrijčan je najbrže tudi J. Kogoj, ki je prevedel Dostojevskega: Bele noči, sentimentalni roman in Polevojevo: Slučajno.

Z Idrijčani smo pri kraju. Slede naj še pesniki in pisatelji, ki so nekaj živeli v Idriji in opisovali idrijske motive.

Med pesniki je najbolj pomemben E. Gangl, ki je živel dolgo let kot vadiški učitelj v Idriji. V svojih pesmih opo-va Idrijo (Idrija), delavca (Moister Habe) in čipkarico (Čipkarica).

Tudi mimo Iva Peruzzija ne moremo. Študiral je v Idriji in zaokrožil par priložnostnih (Pozdrav idrijskim rojakom, Idrijska molitev) in zapisal tudi nekaj proze (Lirični intermezzo v Idriji).

Do danes edino in največje delo o idrijski kotlini je napisal Fran Jaklič: Povest o srebrnem studencu, ki jo je izdala Mohorjeva družba.

Prezreti nikakor ne smemo tudi največjega slovenskega pisatelja Ivana Prezelja, ki je živel v Idriji eno leto kot profesor in v tem času baje dobil snov in osebe za svoje najlepše in najboljšo delo:

V Idriji je živel tudi daj časa profesor dr. Ante Debeljak. V svoji zbirki pesmi: Solnce in sence je opisal narodnega odpadnika v Judi Iškarijotu, ki je tedaj živel v mestu kot profesor na realki.

Nekaj časa sta bivala v našem kotlu tudi pisatelji Fran Finžgar in Fran Znidaršič. Prvi je bil kaplan, drugi pa direktor realke. Če sta napisala kaj iz idrijskega življenja, ne vemo.

Končno moramo omeniti še pisatelja, ki je najbrže le večkrat obiskal naš kot, pa je v zadnjem času posegel v našo zgodovino. Je to France Bevč, idrijski so-sed iz Cerkna. V legendi: Poslednja tolažba, ki je izšla v njegovi zbirki »Legend«, je opisal drobce idrijske preteklosti.

Važni so tudi raziskovalci idrijske zgodovine. Med domačimi so bili L. Tušar, ki je raziskoval v glavnem francosko okupacijo Idrijo in o tem pisal v »Carniolu«, dalje Ivan Lapajne, ki je pisal o Idriji v koledariju Mohorjeve družbe in Jože Brus, ki je pisal v »Dom in Svet«. Prof. Makso Pirnat je opisoval idrijske kronogramme, idrijsko gledališče in kot prvi tudi lepoto idrijske okolice v Planinskem vestniku. Bil je naš prvi planinski pisatelj.

Še dva moža sta se izkazala kot idrijska zgodovinarja. Prvi je bil postojnski dekan Peter Hitzinger. Izdal je l. 1860. prvo zgodovinsko knjigo o Idriji in njenem rudniku v nemškem jeziku.

Drugi za Idrijo zelo pomemben mož in zgodovinar pa je bil dekan M. Arko iz Zapotoka pri Ribnici, kjer se je rodil 19. septembra 1857. Umrl je v Idriji marca 1938. L. 1931. je izšla njegova Zgodovina Idrije. Izdala jo je katoliška knjigarna v Gorici. V knjigi je odlično obdelal našo cerkveno zgodovino, dočim je zgodovina rudnika zelo nepopolna, naše politično in kulturno življenje pa sploh izpuščeno. Najbrže iz zunanjih vzrokov.

Manjšo vlogo je igrala Idrija tudi kot kraj majhnih knjižnih založb in izdaj. Omeniti moramo politično društvo »Napreč«, ki je izdajalo malo knjižico »Napreč«. Izšlo je več drobnih zvezkov gospodarskega in socialnega značaja, predvsem prevodi socialističnih pisateljev. Nekaj knjig je izdala tudi Rudarska federacija in knjigarna H. Sax, ki jih je tudi tiskala v svoji tiskarni. Otroci solnce

Idrija

KULTURNA KRONIKA

PRISPEVKI NAŠIH ROJAKOV V SLOVENSKEH REVIJAH
(NOVEMBER – DECEMBER)

Ljubljana, (***)
— V deveti številki revije »Dejanje« je priobčil Alojz Gradnik sonet »Vprašanje«, Stanko Vuk pa dve pesmi, in sicer »Gim« in »Oktober«.

V dvojnem zvezku »Ljubljanskega Zvona« za sept.–okt. je priobčil Ivo Gruden dve značilni pesmi za današnji čas, in to »Mrtvim vojakom« in »Vojna«; Ivo Brnčič je prispeval ravno tako aktualno pesem »Matere, ljubice, žene« in daljšo recenzijo o romanu V. Prežihovega »Požganica«, Vlad. Pavšič pa razpravo »Pogled na slovensko povojno dramo«.

Zadnji zvezek »Lj Zvona« (št. 11-12) prinaša dve Grudnovi pesmi »Besede ne najdem« in »Tožba«, Iva Brnčiča ciklus pesmi »Štirje soneti« in Branka Rudolfa »Dva soneta Michelangelu«; Vito Kraigher priobčuje v tem zvezku daljši članek z naslovom »Ustavna načela francoske revolucije v ustavah sodobnih držav«, Vladimir Pavšič končuje svoj pregled »Pogled na slov. povojno dramo«, Andrej Budal poroča o prevodu Njegoševga »Gorskega venca« v italijansko in priobčuje recenzijo o F. Bevkovi zbirki »Legende«.

V prvem dvojnem zvezku dijaškega lista »Mentor« za solsko leto 1939–40 je priobčil dr. Ivo Česnik članek »Zidovstvo«, ki ga zaključuje v tretji številki, v kateri je objavljena tudi kratka recenzija F. Bevkove otroške povesti »Grivarjevi otroci«. V isti številki je priobčena ocena J. Lovrenčičevega epa »Sholar iz Trente«.

V oktoberski številki revije »Misel in delo« je priobčil dr. Branko Verčon članek »Zunanje politični pregled« in članek »Diplomatske ofenzive sredi bojev« (Zunanje politični obzorik); v dvojnem zvezku za november-december pa je priobčil dr. Lavo Čermelj razpravo »Nova pota manjšinske zaštite«.

V decembarskem zvezku »Modre ptice« je priobčil Vladimir Bartol prispevek o Njegoševem »Gorskem vencu« ob izidu italijanskega prevoda tega dela.

»Naš rod« je v decembarski številki prinesel kratko črtico Ivana Preglja »Kaj se vam zdi...«, nadaljevanje F. Bevkove pripovedke »Peter Klepec«, Janko Samec pa je priobčil sonet »Božič 1939«.

V deseti številki mariborskega mesečnika »Obzorja« je priobčil Branko

Rudolf pesem »Južna noč«, mlada pripovednica Branka Jurca se je oglašila s črtico »Izgon«, Janko Samec je prispeval dva soneta z naslovom »Sonet o potujočem hrepenenju«, Joka Žigon pa nadaljuje komedijo »Mogoče so pa jabolka res zastoj«.

V dvojnem zvezku »Obzorij« za november-december je objavil Branko Rudolf pesem »Romantična balada«, Joka Žigon nadaljevanje komedije »Mogoče so pa jabolka res zastoj«, Branko Rudolf »Anglija in vojna«, književne ocene pa je prispeval Radivoj Rehar.

Decembarska številka »Planinskega vestnika« je prinesla Lada Božiča članek, ki se nanaša na petintridesetletnico idrijske podružnice SPD, z naslovom: »Planinstvo v Idrijski kotlini«.

V enajsti številki »Sodobnosti« priobčuje Igo Gruden pesem »Zdravica Francetu Albrechtu«, Igor Torkar novelo »Štiri in dvajset ur Milana Ponikvarja«, France Mesesnel objavlja daljšo poročilo o jesenskih umetniških razstavah v Jakopičevem paviljonu; Dušan Kermauner nadaljuje polemiko z dr. Brecljem pod naslovom »Legenda o H. Tumi«, med književnimi poročili je objavljena kritika o F. Bevkovi zbirki »Legende«.

V dvanajsti številki »Sodobnosti« objavlja Igo Gruden pesem »Slovo v jesen«, Branka Jurca krajšo prozo »Kristina«, Dušan Kermauner pa zaključuje polemiko »Legenda o H. Tumi«.

»Umetnost« je prinesla v številki za julij–avgust več prevodov A. Gradnika iz italijanske lirike, in to sonete Raffaela Santija in Benvenuta Cellinija, tem pa sledi članek o življenju in delu obeh velikih italijanskih umetnikov, ki ga je napisal Matija Benčina; poseben članek je posvečen našemu slikarju Albertu Sirku, ki ga izpopolnjujejo ponatisi dveh njegovih slik v olju, dveh akvarelov in linoreza.

Septembarska številka »Umetnosti« prinaša poročilo o monografiji »Janez in Jurij Šubice«, ki jo je spisal dr. Fr. Mesesnel. V novembarskem zvezku priobčuje Al. Gradnik sonet »Davno že v grobu si«. V decembarski številki objavlja Alojz Gradnik prevod pesmi »Steza« od Sergia Corazzini-ja; Martin Benčina objavlja članek »O ilustriranju literarnih del, objavljena je tudi reprodukcija risbe Saše Šantija.

MELODIJE ČAKAVSKIH HRVATA

Vrijedno dijelo za stare i mlade generacije hrvatskoga naroda

Pod gornjim naslovom i podnaslovom donio je zagrebački »Jutarnji List« u svom broju od 22. III. prikaz čakavsko-primorske pjevanke »Ivana Matetića«.

»Jutarnji List« veli u početku: Bivši tajnik zagrebačke Muzičke akademije (sada u Beogradu), poznati hrvatski muzičar Ivan Matetić-Ronjgov, izdao je nedavno »Čakavsko-primorsku pjevaniku« koja je novi i značajan prinos našoj glazbenoj literaturi.

Pošto je u kratko rezimirao Matetićeve poglede i težnje, kako ih je sam iznio u predgovoru svojoj pjevanici, piše u »Jutarnjem Listu« — inače njegov redoviti glazbeni izvijestitelj g. Vladimir Ciprin — piše:

Tim riječima popraća Ivan Matetić svoju najnoviju zbirku čakavskih melodija, koja mora zainteresirati ne samo profesionalne muzičare i muzičke pedagoge, već i širi krug naših kulturnih faktora, koji prihvaćaju želje i su-

gestije što ih je on tako pregnantno iznio i obrazložio.

Matetićeve idejne muzičke nastojanje, koja se kreću uvijek u ravnoj liniji, i koja on uvijek dosljedno zastupa — poznata su, a poznate su i njegove realizacije na području vokalne glazbe, koje su ga izdigle u red istaknutih naših vokalnih kompozitora. Po tim njegovim kompozicijama došla je do izražaja melodija čakavsko-primorskoga ambijenta, »kanat« Hrvatskoga primorja i Istre, krajeva, koji u njemu imaju svoga najvrjednijega interpretatora. Muzički idiom čakavskih krajeva i sve njegove karakteristike prožeo je Matetić dubokim osjećajem i stvorio djelo, koje će ostati trajne vrijednosti.

Idejni karakter ove zbirke podcrtavaju i stihovi Ante Dukića, poznatoga hrvatskoga književnika i pjesnika, iz sretno inspirirane pjesme »Naš domaći glas«.

Dr. IVAN LAH: DRUGA KNJIGA SPOMINOV

Odbor za postavljen nagrobnog spomenika dr. Ivanu Lahu je iz sredstev, ki so preostali od prostovoljnih prispevkov za njegov nagrobni spomenik, izdal njegovo drugo knjigo »Spomini«. Te spomine je pokojnik sam zbral in pripravil za tisk, prežgodnja smrt pa mu je preprečila ta načrt.

Knjiga je zanimiv prispevek k precej bogati literaturi vojnih spominov in v zanimivem kramljanju vleče čitatelja, da sledi pisatelju iz dogodka v dogodek težkih let svetovne vojne ki jih mestoma opisuje v ostrih potezih polnih obsodbe, pa mu beseda zaide v jedro ironije in zopet v zanos: v internacijska taborišča, natlačena narodno zavednih Slovanov in drugih narodnosti in vseh vrst poklicov, v maršbataljone, na rusko in romunsko fronto in končno v zlato Prago, kjer so se narodni buditelji pripravljali k vstajenju dveh tisoč let v suženstvu živečih slovanskih narodov Čehov in Jugoslovancev. Po zanosnem opisanju prvih dni narodnega osvobodjenja izzvani zadnje poglavje »Novi državljani« v trpko žalost, da za svoboda ni objela najbolj trpečih, temveč je tretjina iz enega suženstva padla v še večje. Iz ust njegovega prijatelja, profesorja iz Istre, ki je prišel v Prago iskati pomoči, govori trpko razočaranje in vroča prošnja, naj nanje bratje ne pozabijo... (***)

ZBIRKA HRVATSKIH POPJEVKI U GRADIŠĆU

Beč — Hrvatsko kulturno društvo u Beču izdalo je malu zbirku od 10 hrvatskih pučkih popjevaka i razaslalo je svim svojim povjerenicima. Time društvo hoće da doskoči jednoj prijeko potrebi. Momeci su i djevojke sve češće pjevali razne magjarske ili njemačke pjesme, a svoju su hrvatsku pjesmu sve većma zapuštali. Hrvatsko kulturno društvo popraća pjesme ovim riječima: Da ne bi ove pjesme sladak sanak spavale u ormaru povjerenika molimo, da ih što više rašire među ljudima. Pa ako koji nije tako oduševljen pjevač neka pjesme dade onim drugovima, koji rado pjevaju. Tko ne pozna note neka ode učitelju ili učiteljici, pa neka ih zamoli da im ih pjevaju, a kad ih oni nauče neka ih pjevaju dalje i uče druge.

Prilike je — kažu — dosta, ako negdje drugdje a ono nedjeljom popodne u gostionici. Za kratko vrijeme izići će i druga zbirka od daljnjih 10 hrvatskih pučkih popjevaka.

★

Akad. slikar Albert Sirk bo razstavil šest svojih slik na razstavi »Srbske Lade«, ki bo otvorjena 7. aprila v Beogradu. Sirk bo kot gost edini izmed slovenskih upodabljalčih umetnikov zastopan na tej razstavi. (***)

LIMSKI ZALIV

Jedan od najromantičnijih kutića Istre —
Uspomene s jednog izleta

Krasna je naša Draga!

Ispod bregova Učke dolazi voda na površinu zemlje u tri razna izvora, iz kojih se razvijaju tri riječice, koje žubore — kad suša ne pritisne — kroz tri doline Istre. Spuštaju se svaka svojim pravcem sve do bučnog Jadranskog Mora, koje se je sa tri strane priljubilo uz kršni istarski poluotok. To su Mirna, Raša i Borutski potok, koji teče kroz dolinu Dragu.

Najduža je izmedju te tri doline Draga. Radja se izmedju Boruta i Lupoglava sa izvorom Borutskog potoka. Iz početka se dolina tek zapaja, a zatim postaje sve dublja i tješnja, ograđena s lijeve i desne strane sve strmijim bregovima ili bolje stranama, kako se naš narod u Istri izražava. Kod grada Pazina ponire potok u Pazinsku jamu, ali dolina nazvana Draga, koju si je negda taj potok kroz tisuće i tisuće godina izdubio, ostala je do danas i ostat će, dok bude Istre.

Iza Pazina prolazi dolina Draga preko sela Valići izmedju Staroga Pazina i Kamuž — brega. Zatim se spušta sve dublje ispod Berma te se poput zmije vijuga ispod Tinjana, Sv. Petra u Šumi, Kringe, Barata, Kanfanara, Sočić i Jurala, gdje je mjesto zelenih sjenokoša i plodnih njiva počinje pokrivati tihi morski zaljev Lim.

Ko je krasotu toga zaljeva jedamput vidio, toga uvijek vuče Lim k sebi.

Zato sam i ja svojoj dvojici prijatelja savjetovao, da podjemo do zaljeva Lima. Oni su moji savjet veselo prihvatili. Došli su k meni već ranim jutrom, a bilo je to mjeseca srpnja.

Pošto smo se okrijepili kruhom, smokvama i čašicom rakije, stupili smo na kola i odvezli se ravno prema Sv. Lovreću Pazenatičkom. Taj je gradić opasan još danas visokim zidinama, koje te sjećaju na nekadanje bojeve.

Započela je naša vožnja kroz tako zvanu istarsku Benečiju.

To je zapadna istarska nizina, koja je negda bila u vlasti republike Venecije, kako i ime kazuje. Riječ »Benečija« dolazi od riječi »Venecija«. Prostire se u Istri od Kanfanara Sv. Lovreća Pazenatičkog, Baderne, Montrilja, Motovunskih Novaka na zapad sve do mora.

»Benečija« u Istri je krasna i bogata nizina. Zemaljska površina nije posve ravna, ali niti gorovita. Polagano kano morski valovi spušta se dolje prema moru.

Kako li je ugodno čovjeku, kada na pr. stoji u Baderni i odanle baci pogled tamo dolje do mora — do Vrsara, Poreča, Novigrada, Tara... Bujni vinogradi istarskog refoska i terana, cijele skupine maslina i visoki baderni pokrivaju debelu naslagu zemlje. A izmedju svega toga bogatstva dižu se naša ponosna sela, što se bi jele kano galebovi.

Vozeći se dolje do sinjega mora čuli smo plahu pastiricu, kako pjeva:

Tamo doli poli mora

Grah se zeleni.

Ki ga tamo doli čuva?

Županova kći,

»Daj mi, Mare kitu graha

Grah ti urodi!

»Ne dam ti ga kite ni grančice,

zdrav mi ti budi!

Kad nas je pastirica zagledala, zašutila je. Sunce se dizalo nad nama. Toplina je grijala sve jače. Gledali smo naše seliake, kako obraduju zemlju bez obzira na silnu vrućinu. Suša im je obično svake druge godine uništila kukuruz. Ali su svejedno tada bili razmierni bogati, jer su svake godine napunili bačve crnim gustim vinom.

Krasni su ti naši ljudi na Poreštini! Visoki su i vitki i plečati a govore dijalektat

koji stvara nekakav prelaz iz čakavštine u štokavštinu. U tom se razlikuju od ostalih Istrana, koji govore više manje čistu čakavštinu. To se tumači time, što su oni došli u Istru mnogo kasnije, kad je zemlja od malarije i kuge ostala pusta — bez ljudi. Po značaju se takodjer prilično razlikuju od ostalih Istrana; već na oku im opaziti, da su mnogo živliji i bojevitiji. Imadu živu fantaziju i u pripovijedanju su mnogo domišljatiji.

Konačno je pred nama osvanuo vjui gastji zaljev Lim.

Čisti je morski zrak pirio prema nama sve jačim mirisom slane morske vode. Zakrenuli smo cestom nekoliko puta i napokon smo bili na dnu Drage — na Limu!

Kad smo se okrijepili, ogledali smo si luku. Lim je bio izvorna luka za drvo. Velike ladje nijesu mogle doći do samog kraja zaljeva, ali su zato mogle malene čozoske ladje, koje su istarsko drvo iz Lima prevozile u Veneciju. Sada je trgovina drvom na Limu izgubila na svojoj važnosti.

Razgledavši luku, pošli smo u malenu crkvicu, koja je ondje na Limu. A zatim smo se uspjeli na protivnu stranu Drage do mjesta, gdje se nalazi čarobna spilja sv. Romualda. Unišli smo u spilju i potanko je razgledali.

Bilo je već pet sati po podne, kad smo se vratili iz spilje u zaljev. Bili smo ogladnili, pa smo odmah pošli na objed u krčmu. Gazdarica nam se doskora približila sa ogromnom zdjelom punom tjestenine koja je bila pomiješana s konšervom našega suputnika. Sve je zalilo dobro crno vino. Bio je istarski teran iz »Benečije«, koji teče poput mlijeka, a čaša — kad je posve isprazniš — ostaje crvena. Ne kaže se badava: »Nije žita vrh šenice, niti vinca vrh teranca«.

Kad smo se okrijepili i odmorili digli smo se, da se spustimo u ladicu i prepustili krasnoj vožnji. Najradije bismo se bili provezli sve do kraja zaljeva, ali je to bilo nemoguće, jer je zaljev dug svojih 10 kilometara. Širina je zaljeva sad veća sad manja — poprečno od 100 do 200 metara.

Krasna je bila vožnja. Sunce je bacalo svoje trakove po zeleno — modroj vodi. S lijeve i desne strane dižu se uz zaljev visoke strane, čini se kao da straže nad zaljevom, čuvajući ga u svom krilu.

»Gle!« jedan će od društva, »taj krasni zaljev mogao bi biti na glasu kao kakav norveški fjord. Te bi visoke strane mogle biti obraštene gustom i visokom šumom, uz vodu bi se mogla napraviti s jedne i druge strane zatona krasna cesta, kao na pr. izmedju Voloskog i Lovrana, a po stranama bi se sagradili razni hoteli. Velik bi broj gostiju iz cijele Evrope dolazio ova-mo, da se nadiše tog čistog zraka i nauži-je te divne prirodne ljepote«.

Napokon dodjismo do mjesta na obali gdje je bilo vrlo zgodno za kupanje.

Iskricali smo se iz čamca, svukli se i zaplivali po toploj površini. Voda nas je ugodno hladila. Kad se tako osvježismo, obukosno se i krenusmo lađicom ka kraju pristaništa.

Nakon što se okrijepismo, krenusmo kući. Gore na vrhuncu zaustavismo se, da još jednom promotrimo dugi vijugasti zaljev. Htjeli smo se do sita naužiti ljepote, koju nam je ondje pružala priroda.

Sunce se nagnjalo k zapadu. Površina zaljeva bila je na nekim mjestima već u sjeni visokih strana, a na drugim se kupala u sunčanom svjetlu i zrcalila poput svijetle kovine. Teško smo se dijelili od tog veličanstvenog prizora.

I kad kasnije legosmo umorni na počinak, još nam je pred očima lebdjela divna slika zaljeva Lima, tog romantičnog istarskog kraja.

— M.

A. LOVRIC:

NAŠIN FUREŠTON

Gospa i gospodin, ki k nam greste v letu iz naših domaćih i svih tujih stran, pridite k nam samo, na moru je lipo i nas našeg kraja ni nimalo srani!

Pridite na more pogledat vapore, trabakule, škune, lipotu na plaži i šotomarine, ki greju pod vodu. — Bog mi za svidoka, da to nisu laži!

A nutri va moru kakih beštij ima? — Ima fine ribe, ku imate rada: tunine, brancina, lokarda, golčiča, sardelic i drugih do finih orada.

Na našem moru i na bilom žalju ozdravljenja ima, da se ni ne pita! Zdravimi koluri sunce napitura kako ne bi mogal niki pitur svita!

Pridite na more, al i o Božiću, kad su v elementih mirakuli skriti. — Ča su svi tiatri kontra silni pini, ku mareta more da v nebesa hiti!

Nastopno predavanje docenta dra A. Vogelnika

Na ljubljanski univerzi je imel 14. marca t. l. nastopno predavanje novi docent dr. Adolf Vogelnik, idrijski rojak, ki je do sedaj napisal in objavil okoli 12 znanstvenih razprav, dve leti pa je delal na statističnim institutu v Parizu, kjer je svoje znanje v marsičem poglobil in razširil. — Predavatelj je svoje nastopno predavanje posvetil kritičnemu orisu empirično-statističnega proučevanja konjunktur. Za svoja izvajanja je žel toplo priznanje in bil deležen iskrenih čestitk, katerim pridružujemo tudi naše. (***)

PROSLAVA SIMONA GREGORČIČA NA DUNAJU

Dunaj. — »Slovenski krožek«, društvo koroških Slovencev na Dunaju, je priredilo v spomin našega velikega pesnika Simona Gregorčiča lepo prireditve z bogatim programom. Najprej je društveni predsednik pozdravil vse prisotne, nakar je tamburaški zbor pod taktirko prof. Viskoviča odigral nekaj pesmi. Dr. Zwitter je imel interesno predavanje o Gregorčiču in njegovi poeziji. Za tem so sledile recitacije izbranih Gregorčičevih pesmi. Pevsko društvo je odpelo pod vodstvom pevovodje prof. Viskoviča nekaj pesmi. Operni pevec Hvastaj iz Ljubljane je odpel ob spremljavi glasovirja nekaj pesmi in je bil nagrajen z velikim aplavzom. Vse točke programa so bile dobro predvajane ter je bil uspeh v vsakem oziru popoln.

BRATUŽEV SPOMINSKI VEČER

Sedejeva družina v Ljubljani je priredila dne 18. marca ob 8. uri zvečer spominski večer pok. L. Bratuža. Člani mlad. odseka Sedejeve družine so izvajali nekaj recitacijah in simboličnih točk, člani Sedejeve družine pa so zapeli Bratuževe »Kraguljčke«. Večer so zaključili z nekaj točkami namenjenimi Jožetu in Jožicam, predvsem pa trem vodilnim članom družine.

SPOMENIK RADGONSKIM ŽRTVAM

Kakor čitamo, se Gornja Radgona pripravlja, da bo v kratkem odkrila dostojen spomenik onim, ki so padli na tem severnem oporišču za svobodo slovenske zemlje. Med žrtvami je bilo tudi nekaj naših rojakov iz Primorja. Spomenik je iz brusenega pohorskega granita in bo odkrit 2. junija. Zgrajen je po osnutku arh. Kregarja. Napravila ga je Vodnikova kamnoseška družba iz Ljubljane. Stal bo na lepem prostoru pred farno cerkvijo. Spomenik predstavlja svetilnik — simbol mira. Na žalost je dosedaj pokrita le polovica stroškov, vendar aglini pripravljali odbor z vsemi silami zbira prispevke za ostale stroške.

IZ UPRAVE

Od naše povjerenice za Ameriko gđe. Mary Vidošič, Jersey, N. J., primili smo Dol. 6.—, čime je podmirena pretplata za slijedeče naše pretplatnike:

Dr. Vladimir Ribar, Washington, Dol. 2.—

Capt. Slavoj I. Trošt, New-York, Dol. 2.—

G. Franjo Brkljačić, New-York, Dol. 2.—

Najljepše zahvaljujemo!

MATE DVORNIČIČ:

ČAKAVŠTINA U KOZMOLOGIJI I HISTORIJI

(Nastavak)

Najljepše stranice naše povijesti o Zdedinju revoluciji malo su poznate našoj publici. Zdeda glagoljaski krčki biskup starovirac, digao bunu pomoću svećenika Potjehe i Vuka (Ulfa) za vrijeme Petra Krešimira IV. uz pomoć istarskih biskupa: puljskog i pičanskog odnosno oglejskog patrijarha, protiv rim. pape Aleksandra II. koji je kao nekadašnji pitomac samostana Clunyškog kao i njegov tajnik kardinal Hildebrand kasniji Grgur VII. zabranjivao starovirčima misiti staroslovenski, zatim ženiti se i nositi bradu. Najveća pak pobuda ga gonila na ta progovaranja, što je u njima gledao utemeljitelje slavenske nacionalne i autonomne crkve. — I padaču glave velikaša i latinaša. Zdeda bude proklet na sinodama u Splitu 1060. i umre 1066., dok su Potjeha i Vuk bili osuđeni na smrt, kasnije pomilovani i prognani. — Desna ruka Zdedina bio je istarski markgrof Ulrik, taj naš Jan Žižka, gospodar Lupoglava i Buzeta, inače šurjak kralja Dimitrije Zvonimira i zet ugar. kralja Bele I. te veliki prijatelj bana Gojka ili Gojca. Uz njega bijaše veliki privrženik sidraški župan Juran. I ovaj sidraški župan kao i vodja vojske Ulrik umoran od ubijanja zaželio si kreveta i svoje žene. Čakavska nar. pjesma sa otoka Unija pjeva:

»Juraniću Jurano!
Jur ti je već zora,

Vijesti iz domovine

KOMEMORACIJA DR. MATKA LAGINJE V LJUBLJANI

Ljubljana. — Ljubljanska emigracija je ob desetletnici smrti dr. Matka Laginje lepo počastila spomin velikega pokojnika s svečano komemoracijom, ki so jo emigrantske organizacije Akademsko društvo »Doberdob«, Delavsko prosv. in podp. društvo »Tabor«, društvo »Soča« — Matica in Primorsko akademsko staršinstvo skupno priredile na Jožefovo, dne 19. marca v dvorani Delavske zbornice. Na spominsko slavnost so bila povabljeni vsa emigrantska društva v Sloveniji ter razne nacionalne organizacije. Občinstvo se je v prav lepem številu odzvalo vabilu.

Slavnost se je pričela ob 10.30 z Brajša-Šantlovo pesmijo »Predobri Bože«, ki jo je ubrano zapel mešani zbor društva »Tabor«. Nato je imel bivši Laginjev tovariš v istrskem deželnim zboru g. Ivo Sancin spominski govor, v katerem je vsestrano osvetlil osebnost velikega pokojnika. Prikazal ga je kot književnika in politika, kot narodnega buditelja in

borca ter kot človeka. Opisal je njegovo lepo življenjsko pot, kako se je kot sin preprostih kmečkih staršev po svoji izredni sposobnosti povzpelo do voditelja svojega naroda, kateremu je nesebično posvetil vse svoje plemenito življenje.

G. Sancin je zaključil svoj lep spominski govor z vzklikom: »Večna slava očetu Istre dr. Laginji!«

Pevski zbor društva »Tabor« je nato zapel Gallus-Petelnov koral »Glejte, kako umira pravičnik«, ki so ga navzočni poslušali stoje. Sledila je recitacija dveh pesmi, ki jih je pesnik Rikard Katalinič-Jeretov napisal dr. Laginji v spomin, ter nekaterih Laginjevih basni. Recitiral je lepo in z občutkom g. Marijan Kovič. Isto tako z občutkom je nato gimnazijalec Zović deklamiral Gervasiovo pesem »Pelinik«. Lepa slavnost se je zaključila s Terčeljevo pesmijo »Naše gorice«, ki jo tudi zapel pevski zbor društva »Tabor«.

NAŠI POKOJNIKI

JOSIP GRILC

Dne 20. marca, vozeč se Gorice domov se je nevarno ponesrečil ugledni idrijski trgovec Josip Grilc, ki je zgubil oblast nad vozilom, da je zdrknilo pod cesto. Z Grilcem se je vozil tudi trgovec Srečko Bajt iz Idrije, ki je odnesel le težje poškodbe, težje pa sta bila ranjena sopotnika Rafael Kohal, ravnatelj okr. posojilnice v Idriji in njegova žena Ljilka. Grilca so s kraja nesreče takoj prepeljali v goriško bolnico, toda vsaka zdravniška pomoč je bila zaman ter je kmalu po prevozu podlegel težkim poškodbam. Z Grilcem je Idrija spet zgubila enega svojih najboljših mož in z njegovo smrtjo se je spet razredil krog domačih trgovcev. Bil je znan kot značajan, odločen in podjeten mož, ki si je z lastno pridnostjo pridobil lepo premoženje, ki ni služilo izključno njegovim koristim, temveč je z njim pomagal mnogim našim ljudem, posebno kmetom, katerim so njegova posojila reševala domove. Na gospodarskem polju se je živo udeleževal ter je bil dolgo vrsto let predsednik Okrajne hran. in pos. v Idriji, ki je še danes največji domači denarni zavod na Goriškem; dolgo vrsto let je bil tudi predsednik trgovskega združenja v Idriji.

Za njim žaluje vdova — hčerka pred kratkem umrlega veleposestnika Kajetana pl. Premiersteina. Blagi pokojnik naj počiva v miru, težko prizadeti soprogi naše iskreno sožalje!

V Ljubljani je dne 13. marca t. l. umrl naš rojak Rihard Debelak, v davčni upravitelj v pokolu. Naj počiva v miru, prizadetim naše sožalje.

Kot deseto žrtev željezniške nesreče pri Ozlju so dvignili iz vode našega rokajaka Ivana Škorjaniča, bivajočega v Št.

Vidu nad Ljubljano in pristojnega v Koprivo na Krasu. Pokojni je bil begunec in se je preživljal kot delavec. Naj počiva v miru!

† MATEVŽ FERFOLJA

Pred dnevi je v Ronkih umrl 82-letni Matevž Ferfolja. Pokojnik se je rodil v Doberdolu leta 1858. kot sin ugledne kmečke rodbine. Ker mu kraška zemlja ni mogla nuditi dovolj kruha pa se je podjetni Ferfolja odpravil s trebuhom za kruhom in prišel je s kupčijo, po Sloveniji in Hrvaški. Z žilavo vztrajnostjo si je pridobil lepo premoženje. Po svetovni vojni se je preselil v bližnje Ronke, kjer je imel lepo posestvo. Vendar pa je ostal še vedno navezan na Doberdob.

Vzgojil je sina, uglednega tržaškega odvetnika Josipa in dve hčeri, en sin pa mu je padel v vojni. — Sožalje!

† FRANJA LUDVIKOVA

Po daljši bolezni je v Ljubljani umrla ga. Franja Ludvikova, soproga svetnika drž. železnice v pok. Pokojnica je bila doma iz Št. Petra na Krasu po rodu iz narodne družine Špilerjevih. Zapušča dva sina in hčerko. Bila je zelo delavna v naših društvih in posebno pri CMD. Naj počiva v miru! Ostalim naše iskreno sožalje!

† JOSIP PRIVERŠEK

Dne 11. septembra 1939. se je v Pančevu pri kopanju smrtno ponesrečil akademik jurist Josip Priveršek, star 28 let. Po rodu je bil iz Trsta. Njegov oče je bil iz Štajerskega, mati pa Goričanka in vojna vdova iz znane družine Zimic iz Grgarja, ter jo je izguba sina edince zelo prizadela, v katerega je polagala vse svoje nade. Pokojnik je bil po značaju miren, priazen in dober mladenič ter zelo priprost. Prizadeti naše iskreno sožalje.

† TEREZIJA JANKOVIČ

Na veliko nedeljo, dne 24. t. m., je umrla v ljubljanskem Jozefišču na Poljanski cesti Terezija Jankovič, v visoki starosti od 73 let. Pokojnica je bila rojena v Košani, skoro vsa povojna leta pa je preživela v Ljubljani, kjer je bila znana kot skrita dobrotnica ubogih. Njen bivši dom v Krakovski ulici je bil zbran pod imenom »Košanski konzulat«. Tja so se zatekali gotovo vsi študentje in pozneje emigranti iz košanske okolice, pa tudi drugi. Edini sin pokojnice, Janko je znan izseljeniški organizator in učitelj v St. Privatu v Franciji, ki pa ni mogel obiskati matere niti v njeni bolezni, niti ni mogel priti na pogreb. Pokojnico so pokopali v torek dne 26. t. m. na ljubljanskem pokopališču ob udeležbi ožjih rojakov. — Naj ji bo lahek zadnji dom na ljubljanskem polju, prizadetim naše sožalje!

† FRANCE ČARGO

Po dolgi in mučni bolezni je 28. marca t. l. umrl v Kanalu na Goriškem vodja zemljiške knjige v p. France Čargo v visoki starosti 73 let. Bil je sin ugledne kmetijske družine iz kanalske doline in je dovršil gimnazij v Gorici z izrednim uspehom. Kot uradnik je bil zaposlen tudi v pisarni pok. odvetnika dr. Tume, pozneje pa je stopil v sodno službo v Gorici. Služboval je tudi v Kanalu in Tolminu, po vojni pa je bil kot vodja zemljiške knjige v Pulju nato premeščen v Italijo, nakar je bil upokojen. — Svoj pokoj je preživel na svojem domu v Kanalu pri sinu Mirku, ki je zasebni uradnik v Kanalu. Poleg njeza žalujeta za njim sin Janko, znani akad. slikar v Ljubljani in privatni uradnik Ljubo. Pokojni je bil znan narodno zaveden mož in se je povsod, koder je služboval, zavzemal za našega človeka, zlasti za našega kmeta. Težko prizadeti družini naše sožalje, pokoj njegovi duši! (***)

V Coverdalen-u je umrl v starosti 41 let naš rojak Filip Nuncij, doma iz Bača pri Knežaku. V Ameriki, kamor je odšel pod 19. leti, zapušča ženo in sina.

Smrt je doletela našega rokaja Franca Valenčiča v starosti 54 let. Doma je bil iz Huj v podgraški občini. V Ameriko se je izselil pred 27 leti. — Naj ima bo lahka tujja zemlja prizadeti naše sožalje! (***)

TALIJSKE PRIREDBE U ZAGREBU

Kroz dva dana, u srijedu i četvrtak, gostovala je u zagrebačkom kazalištu skupina talijanskih pjevača i pjevačica s milanske Scale i Teatro Reale u Rimu. Nastupili su u dvije predstave: Trubaduru i Traviati od Verdija.

U četvrtak održao je poznati talijanski slavist profesor rimskoga sveučilišta Enrico Damiani predavanje u Pučkom sveučilištu. Govorio je »o talijanskom uplivu u slavenskom svijetu«.

Dodajemo da se u talijanskom institutu održavaju redovita predavanja iz talijanskog kulturnog, nacionalnog i političkog života.

OSOBE VIJESTI

Gosp. Vjekoslav Primuš iz Pazina, činovnik jugoslavenskog poslanstva u Parizu vjenčao se s gđicom Olgom Horstig iz Beograda. Mladencima naše srdačne čestitke.

Odlazak odnosno emigriranje kralja Slavca u Južnu Italiju sa svojim ljudima na Siciliju i okolice Napulja i Apuliju nalazimo u Novljanskim pjesmama:

»Aj puhni vetre moj večernji hlade,
Aj ter mi nosi zi Talije glase.
Aj ča mi dela moje milo drago?
Aj jali spava jal se razgovara,
Aj jali ljubi mlade Talijanke!«

te »Vrni Luka navu naopako,
Da jadrmo do Talije ravne.
Tamo nan je mati i sestrice,
Tamo nan je draga i ljubovca.«

Kraljević Marko je po mojem mnijenju narodni predstavnik psihe južnoslavene masa odabran kao takav upravo od naših emigranata u Italiji i Španiji. — (Vidi: Malić: Južni Slaveni u Španiji, Mažuranić Vladimir, te dr. Deželić Velimir u romanu »U službi kalifa«). Kraljević Marko preokrojen je španjolski Cid campeador. — U Južnoj Italiji za vrijeme Slavca i Normana imamo našeg Cid-Pjeron-a.

Poslije Kosovske pogibije kojoj je prisustvovao i Ivaniš Horvat svojom vojskom 1389. tražilo se jedan nacionalni magnet koji će podati imalo nade za okmpaktnost i otpor protiv Turaka. Iz Apulije odaslan Crnojević nije potpunoma zadovoljavao i sad je Vukašinov sin Marko rođen 1335. i ako ga nije bilo na Kosovu a bilo mu je tada 54 godine kao kralj Prilipa još jedini privlačio narodnu maštu za velika djela. Očito je da je opjevan prema Cidu jer »Cid e la filia del rey moro« nije drugi nego Cid u tamićki maurskog vladara, a isto imamo kod nas Kraljević Marko i kćerka

kralja Arapskoga. Nadalje nije uvijek u pjesmi spomenut šarac već i dorat ili doro. Taj dorat ili doro je španjolska riječ i znači konja za utрку upravo iz mjesta istoga naziva. — Treće sto Marko ko na prisutne ljude i suzemljake nije mogao praviti takav utisak junaka kao turski vazal, a šta više on nije baš ni najslavnije poginuo na Rovinama 1394.

U Novom-Vinodolskom imademo čakav. pjesama o carici Milici, koje Novljani pjevaju uz obično istar.-primorsku ariju »Tužno cvili carica Milica« i t. d. Te pjesme novljanski seljaci zovu »praiskonske naše«, a djevojke pjevaju »o polju Dibrenskom«. Zar pjesma o Milici, koja sa snašama prepoznaje krvavu ruku poginulog sina, koju donšaš gavran nije slična španjolskoj romanci »Romance de dona Alda« kojoj Aldi donšaš orao krvavo pismo krvlju pisano po Roldanu (isto što Roland ili Hruotland!)

»Otro dia de manana
cartas de fuera la traen;
tintas venian de dentro,
de fue escritas con sangve,
que su Roldan era muerto
en la caza de Roncesvalles«.

nema frapantne sličnosti?! Sve naše istarske zbirke nar. čakav. pjesama pa i one otočke (bodulске) imaju pjesama o Marku. Košarina zbirka ima i o Milošu i Fatimi. Ima ih i o Skenderbegu, Sibirjanin Janku, Sekuli, Dragomandi-vojk, banu Derencinu, Ivi Karloviću, te Frankopanima i Lazariću i banu Jelačiću. Tako Laginjina zbirka:

(Nastavit će se)